

TECHNIKA i USC

NR 1 (82)

I kwartał 2015

Cena 20,00 zł

ISSN 1425-2872

**Nowe prawo o aktach stanu cywilnego
Ewidencja dokumentacji i spraw prowadzonych przez
urząd stanu cywilnego w kontekście nowych ustaw**

W NUMERZE

strona

4 Janusz Gajda

Nowe prawo o aktach stanu cywilnego z 28 listopada 2014 r.
– kilka pierwszych refleksji

Nowe prawo o aktach stanu cywilnego z 28 listopada 2014 r. – kilka pierwszych refleksji

(...) W dniu 28.11.2014 r. została uchwalona ustawa – Prawo o aktach stanu cywilnego. Jak nadmieniano, istotą projektu tej ustawy było stworzenie podstaw prawnych do prowadzenia rejestracji stanu cywilnego w postaci elektronicznej przez wszystkie u.s.c. w Polsce oraz usprawnienie i uproszczenie postępowań związanych z dokonywaniem zmian w aktach stanu cywilnego. W uzasadnieniu do projektu podkreślano także, że zasadniczym celem nowej regulacji jest podniesienie jakości rejestracji stanu cywilnego oraz poprawa sprawności procesów administracyjnych, realizowanych przez państwo jako rejestratora zdarzeń. Cel ten ma być osiągnięty poprzez zapewnienie wszystkim kierownikom u.s.c. możliwości prowadzenia rejestracji stanu cywilnego w postaci elektronicznej. (...)

Str. 4

11 Jan Krzysztof Wojtala

Ewidencja dokumentacji i spraw prowadzonych przez urząd stanu cywilnego w kontekście ustaw, które weszły w życie 1 marca 2015 r.

Ewidencja dokumentacji i spraw prowadzonych przez urząd stanu cywilnego w kontekście ustaw, które weszły w życie 1 marca 2015 r.

(...) Nowe przepisy prowadzą do zwiększenia ilości dokumentacji podlegającej ewidencji i archiwacji w urzędach stanu cywilnego. Co prawda znaczna część dokumentacji papierowej jest przechowywana w archiwum USC jako akta zbiorowe, zgodnie z przepisami ustawy PASC, jednak cała napływająca i tworzona dokumentacja (poza samymi aktami stanu cywilnego) powinna być klasyfikowana według symboli JRWA. (...)

Str. 11

16 Katarzyna Miksza

Nazwisko w prawie prywatnym międzynarodowym

Nazwisko w prawie prywatnym międzynarodowym

Artykuł stanowi zapowiedź publikacji pt. „NAZWISKO W PRAWIE PRYWATNYM MIĘDZYNARODOWYM” autorstwa Katarzyny Mikszy. (...) Publikacja zawiera ocenę polskiej regulacji ustawowej wskazania prawa właściwego dla nazwiska i ma w znacznej mierze charakter prawno-porównawczy. Wielką zaletą jest jej zwięzłość. Tematem książki jest kolizyjna problematyka nazwisk i będzie pomocna w szczególności praktykom w sprawach dotyczących ustalenia prawa właściwego dla nazwiska (...)

Str. 16

23 Galeria

foto. Hanna Piorecka-Nowak

OGÓLNOPOLSKI BIULETYN INFORMACYJNY DLA URZĘDÓW STANU CYWILNEGO

NR 1 (82), I kwartał 2015 r.

REDAKTOR NACZELNY – Władysław PENAR

REDAKCJA

Natalia PENAR-BIAŁY – e-mail: biuletyn@technikait.com.pl

ZG SUSC

ADRES REDAKCJI

ul. Toszecka 2, 44-102 Gliwice
tel. 32 338 38 21, faks 32 338 38 01
e-mail: sekretariat@technikait.com.pl

DTP – Lechosław Węglorz

DRUK: Na-Druk, ul. Dubois 16, 44-100 Gliwice

Nakład 1000 egz. Niniejszy numer zamknięto 08.04.2015 r.

WYDAWCA I KOLPORTER

TECHNIKA IT S.A. ul. Toszecka 2, 44-102 Gliwice
tel. 32 338 38 21, faks 32 338 38 71

Cena 1 egzemplarza kwartalnika „TECHNIKA i USC” wynosi w 2015 r. 20,00 zł. TECHNIKA IT S.A. prowadzi sprzedaż biuletynu na zasadzie prenumeraty rocznej. Cena rocznej prenumeraty wynosi w 2015 r. 74,00 zł.

Prenumeraty dokonać można
za pośrednictwem portalu www.usc.pl

Prenumerata przyjmowana jest na podstawie wpłaty
dokonanej na konto TECHNIKA IT S.A.
nr konta: 36 1240 1343 1111 0010 2529 5798

Bardzo niesprawiedliwa i krzywdząca dla wszystkich kierowników urzędów stanu cywilnego jest opinia wyrażona w piśmie Departamentu Ewidencji Państwowych MSW do Prezesa Zarządu Głównego SUSC o „niskiej jakości danych przechowywanych w aplikacjach wspierających”, opublikowana na stronie internetowej SUSC (www.susc.pl). W uzasadnieniu tej opinii jest zarzut, że urzędy „dowolnie traktowały zakres danych, które wprowadzane były do aplikacji” co w efekcie nie daje „100% pewności co do kompletności i poprawności posiadanych informacji w wersji cyfrowej”. Idąc za tym tokiem myślenia oznaczałoby to, że większość kierowników usc przez co najmniej kilkanaście lat dowolnie stosowało przepisy o rejestracji stanu cywilnego, a organy nadzoru taki stan rzeczy tolerowały. W opinii nie określono liczby urzędów ani wolumenu aktów, którym brakuje „stuprocentowej pewności co do kompletności i poprawności zarejestrowanych danych”. Tymczasem biorąc pod uwagę ilość wdrożeń i lata eksploatacji, oraz przyjmując w oparciu o roczniki statystyczne GUS, liczbę zdarzeń zarejestrowanych w aplikacjach wspierających na poziomie jednego miliona rocznie, uzyskujemy wynikową liczbę aktów rejestrowanych w wersji cyfrowej szacowaną na kilkanaście milionów. Ponadto w aplikacjach wspierających zarejestrowano miliony aktów archiwalnych z kompletem wzmianek i przypisków. Praktycznie z każdego z wymienionych wyżej aktów były wydawane odpisy i wszelkie nieścisłości, jeśli wystąpiły, były korygowane przed wprowadzeniem tych odpisów do obrotu prawnego. Mamy zatem do czynienia z danymi zweryfikowanymi – nierzadko wielokrotnie. Wobec kompletnie pustej bazy aktów w chwili uruchomienia BUSC i wolniejszym niż zakładano tempie gromadzenia danych – ewentualna masowa migracja kilkunastu milionów aktów byłaby dużym wsparciem dla podwójnego wdrożenia Systemu Rejestrów Państwowych.

Jak mierzyć pracochłonność zadań zleconych?

W środowisku samorządowców trwa burzliwa dyskusja o niedoszacowaniu pracochłonności zadań zleconych administracji rządowej – zwłaszcza tych realizowanych przez urzędy stanu cywilnego. Jedną z przyczyn takiego stanu rzeczy jest to, że z różnych powodów nie wszystkie dokumenty napływające do urzędu i tworzone w urzędzie są ewidencjonowane w sposób umożliwiający ich ujęcie w miejskich czy gminnych statystykach spraw załatwianych przez poszczególne wydziały. Tymczasem pełna informacja o ilości załatwianych spraw i wykonywanych czynności kancelaryjnych dostarczyłaby niepodważalnych argumentów do oceny rzeczywistej pracochłonności zadań zleconych realizowanych przez USC, a co za tym idzie do urealnienia kwoty dotacji na realizację tych zadań. Dlatego Redakcja Biuletynu gorąco zachęca do przeczytania artykułu poświęconego problematyce ewidencji dokumentów i spraw prowadzonych w urzędzie stanu cywilnego.

Redaktor Naczelny

Władysław Penar

Prof. nadzw.
dr hab.
Janusz Gajda
Wyższa Szkoła
Prawa
i Administracji
Rzeszów
– Przemyśl

NOWE PRAWO O AKTACH STANU CYWILNEGO

Uwagi wprowadzające

W dniu 28.11.2014 r. została uchwalona ustawa – Prawo o aktach stanu cywilnego¹. Jak nadmieniano, istotą projektu tej ustawy było stworzenie podstaw prawnych do prowadzenia rejestracji stanu cywilnego w postaci elektronicznej przez wszystkie u.s.c. w Polsce oraz usprawnienie i uproszczenie postępowań związanych z dokonywaniem zmian w aktach stanu cywilnego². W uzasadnieniu do projektu podkreślano także, że zasadniczym celem nowej regulacji jest podniesienie jakości rejestracji stanu cywilnego oraz poprawa sprawności procesów administracyjnych, realizowanych przez państwo jako rejestratora zdarzeń. Cel ten ma być osiągnięty poprzez zapewnienie wszystkim kierownikom u.s.c. możliwości prowadzenia rejestracji stanu cywilnego w postaci elektronicznej. Jak również wskazywano, p.a.s.c. z 1986r. było dla przeciętnego obywatela mało czytelne. Zawierało niejednoznaczne przepisy, co powodowało różnorodną interpretację

Z 28 LISTOPADA 2014 r.

– KILKA PIERWSZYCH REFLEKSJI

i praktykę urzędników realizujących czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego. Dlatego projektowano, że nowa ustawa zostanie rozszerzona o słownik definicji legalnych, właściwych dla rejestracji stanu cywilnego, a jej przepisy będą odpowiednio usystematyzowane i dostosowane do współczesnych rozwiązań prawnych oraz warunków. Rozwiązanie takie miało doprowadzić do wyeliminowania istniejących luk prawnych, a także różnorodnej wykładni prawa powstającej na gruncie unormowań p.a.s.c. z 1986r. – „często niejasnych i nieprecyzyjnych”³.

Biorąc pod uwagę przedstawione uprzednio cele i założenia nowej ustawy warto zastanowić się, mając już do dyspozycji ogłoszony w Dzienniku Ustaw jej

tekst, czy wspomniane założenia zostały w istocie zrealizowane. Jest rzeczą oczywistą, że w jednym opracowaniu nie jest możliwe szczegółowe przeanalizowane wszystkich zagadnień związanych z materią nowej ustawy. Poza tym spojrzenie na jej regulacje zależeć będzie od tego kto dokonuje oceny całej ustawy p.a.s.c. czy też poszczególnych jej unormowań. Z innego punktu widzenia będzie na nią spoglądał kierownik u.s.c., inaczej spojrzysz sędzia, odmiennie pracownik naukowy zajmujący się tą problematyką (i to jeszcze zależnie od tego czy bliższa mu będzie materia prawa prywatnego albo publicznego) czy wreszcie obywatel mający sporadyczny kontakt z uregulowanymi w p.a.s.c. zagadnieniami.

Mając powyższe na względzie należy zastrzec, iż w niniejszym opracowaniu uwaga zostanie skoncentrowana tylko na niektórych zagadnieniach łączących

1 Dz. U. z 2014 r., poz. 1741 dalej powoływana jako p.a.s.c. Poprzednia ustawa z dnia 29.9.1986 r. Prawo o aktach stanu cywilnego, tekst jedn. Dz. U. z 2011 r., Nr 212, poz. 1264 ze zm. powoływana będzie jako p.a.s.c. z 1986 r. Ustawa z dnia 28.11.2014 r. – zgodnie z art. 149 – miała wejść w życie w dniu 1.1.2015 r. (z zastrzeżeniem pewnych wyjątków). Termin wejścia jej w życie został jednak przesunięty na dzień 1.3.2015 r. (również z odstępstwami) na mocy art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 19.12.2014 r. o zmianie ustawy o dowodach osobistych, ustawy o ewidencji ludności oraz ustawy – Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz. U. z 2014 r., poz. 1888).

2 Zob. K. Grenda, Informacje na temat projektu nowej ustawy – Prawo o aktach stanu cywilnego, *Metryka. Studia z zakresu prawa osobowego i rejestracji stanu cywilnego* 2014, Nr 1, s. 148.

3 Zob. Projekt założeń projektu ustawy *Prawo o aktach stanu cywilnego*, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, Departament Spraw Obywatelskich, wersja z 14.6.2013 r. – do rozpatrzenia przez Radę Ministrów, czerwiec 2013, s. 2.

się z problematyką prawa prywatnego, a zwłaszcza rodzinnego i opiekuńczego.

Miejsce nowej ustawy w systemie prawa

Uchwalenie nowej ustawy przesądziło wolę ustawodawcy odnośnie do jej samodzielności. Od szeregu bowiem lat pojawia się w piśmiennictwie problem usytuowania przepisów dotyczących stanu cywilnego. Jak bowiem wskazywano, koncepcja umieszczenia ich w kodyfikacji, w której zawarte jest prawo rodzinne wywodzi się jeszcze z czasów kodeksu Napoleona z 1804r. W późniejszych jednak kodyfikacjach odstąpiono od tej koncepcji dążąc do zachowania „czystości” kodeksów cywilnych, które nie powinny zawierać norm nie mających cywilno-prawnego charakteru. Tymczasem prawo o aktach stanu cywilnego ma w znacznej mierze administracyjno – prawny charakter, co przesądziło o ujmowaniu go w ramach odrębnej ustawy⁴. Rozwiązanie takie uznawano za prawidłowe zakładając, że kodeks rodzinny ma stanowić podstawę odrębnej gałęzi prawa. Podkreślano jednak przy tym immanentny związek zachodzący pomiędzy regulacją stosunków rodzinnych a ich rejestracją w aktach stanu cywilnego wskazując, że odrębna regulacja tych kwestii prowadzi do kontrowersji przy rozstrzyganiu konkretnych problemów pojawiających się na tle „niezupełnie zsynchronizowanych ze sobą” norm zwartych w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym⁵ oraz prawie o aktach stanu cywilnego. Jak również podkreślano, prawo rodzinne byłoby

4 Zob. Z. Radwański, Problemy kodyfikacji prawa rodzinnego, [w:] Rozprawy z prawa cywilnego. Księga pamiątkowa ku czci Witolda Czachórskiego, pod red. J. Bleszyńskiego i J. Rajskiego, Warszawa 1985, s. 59.

5 Ustawa z dnia 25.2.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, tekst jedn. Dz. U. z 2012 r., poz. 788 ze zm. dalej powoływana jako k.r.o. Odnośnie do wspomnianego braku spójności zob. np. J. Gajda, Jeszcze o braku spójności unormowań zawartych w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym oraz Prawie o aktach stanu cywilnego, *Metryka. Studia z zakresu prawa osobowego i rejestracji stanu cywilnego* 2013, Nr 2; tenże, *Rejestracja przysposobienia w aktach stanu cywilnego, Metryka. Studia z zakresu prawa osobowego i rejestracji stanu cywilnego* 2011, Nr 1, s. 24 i n.

bardziej komunikatywne i zrozumiałe gdyby w jednym kodeksie uregulowane były pełne instytucje tej gałęzi prawa. Jako przykład podane zostały przepisy odnoszące się do zawarcia małżeństwa, które zostały „rozrzucone” między k.r.o. a prawem o aktach stanu cywilnego⁶.

Poruszona problematyka wydaje się być aktualna, zwłaszcza w kontekście toczącej się debaty co do usytuowania prawa rodzinnego w ramach nowego kodeksu cywilnego. Jak jednak należy sądzić, na gruncie polskiego ustawodawstwa ugruntowała się już tendencja, zgodnie z którą materia prawa o aktach stanu cywilnego jest przedmiotem odrębnej od k.r.o., a także ewentualnie kodeksu cywilnego, ustawy.

Realizacja założonych celów w ustawie z 28.11.2014 r.

Jak zostało to uprzednio wspomniane, jednym z celów nowej ustawy było wyeliminowanie istniejących luk prawnych. Warto więc spojrzeć na treść nowego p.a.s.c. pod tym właśnie kątem. Zaryzyko-

wać bowiem można stwierdzenie, że nowa ustawa nie do końca ten cel realizuje.

Do braków w unormowaniach ustawy p.a.s.c. z 1986r. można było zaliczyć m.in. to, że ustawa ta nie zawierała żadnych uregulowań dotyczących ustalenia i zaprzeczenia macierzyństwa, pomimo wprowadzenia do k.r.o. na mocy ustawy z dnia 6.11.2008r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw⁷ przepisów art. 61⁹ – 61¹⁶. Brak ten wywoływał liczne wątpliwości odnośnie do sposobu postępowania kierownika u.s.c. w przypadku sądowego zaprzeczenia macierzyństwa jednej kobiety, przy jednoczesnym braku ustalenia macierzyństwa innej kobiety danego dziecka⁸. Za mankament można było uznać ponadto brak unormowań dotyczących przysposobienia zagranicznego. Wprowadzenie bowiem regulacji dotyczących tej materii do k.r.o.⁹ nie spowodowało dokonania stosownych innowacji na gruncie

7 Dz. U. Nr 220, poz. 1431.

8 Zob. na ten temat np. J. Gajda, Jeszcze o braku spójności, s. 50 – 53.

9 Ustawa z dnia 26.5.1995 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. Nr 83, poz. 427.

6 Z. Radwański, *op.cit.*, s. 59 – 60.

p.a.s.c. z 1986r. pomimo, że dokonanie odpowiednich zmian można było uznać za wskazane, chociażby mając na uwadze problem uznania zagranicznego orzeczenia o adopcji¹⁰. W p.a.s.c. z 1986r. nie było też unormowań związanych z sądową zmianą płci, co powodowało różnorodną praktykę postępowania w przypadku rejestracji takiej zmiany. Wątpliwości w tej mierze wywoływało m.in. to, czy właściwym trybem postępowania dla zmiany metrykalnej płci osoby transseksualnej jest sprostowanie aktu urodzenia, czy też zmiany tej należy dochodzić w drodze powództwa o ustalenie płci na podstawie art. 189 k.p.c.¹¹ i w konsekwencji wpisania w akcie urodzenia tej osoby stosownej wzmianki dodatkowej¹².

Poprzestając jedynie na zasygnalizowanych przykładach można zastanowić się czy nowa ustawa usunęła braki występujące w poprzedniej. Odpowiedź na to pytanie musi brzmieć negatywnie. Żadna z poruszanych kwestii nie została uregulowana w ustawie z 28.11.2014r. W dalszym ciągu nie ma przepisów dotyczących ustalenia i zaprzeczenia macierzyństwa pomimo tego, że kwestie związane z ojcostwem dziecka zostały uregulowane szeroko w art. 61 – 67 p.a.s.c. Istniejące więc na gruncie poprzednio obowiązującej ustawy wątpliwości oraz niejasności pozostają aktualne i nadal przez ustawodawcę nierozstrzygnięte. Powyższą uwagę można odnieść także do zastrzeżeń związanych z brakiem unormowania adopcji zagranicznej na gruncie p.a.s.c.¹³ Także i ten mankament nie został usunięty. Wątpliwości będą więc w dalszym ciągu wywoływały kwestie związane chociażby z uznaniem zagranicznego orzeczenia o adopcji. Takich wątpliwości, odnośnie do dopuszczalności jego uznania, może w praktyce pojawić się sporo. Pozostając na gruncie spraw związanych z adopcją można podnieść np. następującą kwestię - czy orzeczenie

o adopcji osoby pełnoletniej powinno podlegać uznaniu, skoro art. 114 § 1 k.r.o. wyraźnie dopuszcza jedynie adopcję małoletniego. Pojawia się w tym wypadku pytanie, czy zasadę polskiego prawa rodzinnego o dopuszczalności adopcji tylko małoletniego dziecka możemy uznać za podstawową zasadę porządku prawnego RP, uzasadniającą stwierdzenie, iż orzeczenie takiej adopcji nie podlega uznaniu na podstawie art. 1146 § 1 pkt 7 k.p.c., czy też można przyjąć, że przepisy obcego państwa, dopuszczające wspomnianą adopcję, są po prostu odmienne od polskich regulacji, ale już niesprzeczne z podstawowymi zasadami porządku prawnego RP. Kwestia ta wywoływała uprzednio wątpliwości zarówno w doktrynie jak i w orzecznictwie. Innym problemem, jaki może się w związku z tym pojawić, jest chociażby to, czy powinno podlegać uznaniu orzeczenie o przysposobieniu dokonany między rodzeństwem, przez pary homoseksualne (zarówno te, które zgodnie z danym prawem zawarły małżeństwo jak i pozostające w zarejestrowanym związku partnerskim), wreszcie czy możliwa jest adopcja wspólna przez małżonków pozostających w separacji¹⁴. W każdym z zasygnalizowanych przypadków to kierownik u.s.c. musi dokonać oceny, czy w danej sytuacji mamy do czynienia jedynie z odmiennością obcych uregulowań od prawa polskiego (a zatem zagraniczne orzeczenie podlega uznaniu), czy też ze sprzecznością obcych unormowań z podstawowymi zasadami porządku prawnego RP uzasadniającymi stwierdzenie, że orzeczenie nie podlega uznaniu. Prawo o aktach stanu cywilnego z 2014r. nie pomija natomiast już milczeniem kwestii związanych z postępowaniem w przypadku stwierdzenia, że dane orzeczenie uznaniu nie podlega. Zrealizowana została bowiem propozycja zamieszczenia

w nowej ustawie regulacji odnoszącej się do tej kwestii zawarta w powołanym już uprzednio Projekcie założeń projektu ustawy *Prawo o aktach stanu cywilnego*¹⁵. Zgodnie z nim kierownik u.s.c. w razie nieuznania orzeczenia organu obcego państwa miał być zobowiązany do poinformowania wnioskującego o możliwości złożenia wniosku do sądu o ustalenie, że orzeczenie podlega lub nie podlega uznaniu. Kwestię tę w nowej ustawie reguluje art. 108 ust. 4 p.a.s.c. stanowiąc, że kierownik u.s.c., który odmawiając na podstawie art. 1146 k.p.c. dokonania czynności na podstawie orzeczenia organu państwa obcego¹⁶, zawiadamia na piśmie wnioskodawcę o przyczynach odmowy i informuje go o prawie wystąpienia w trybie art. 1148 k.p.c. do sądu o rozstrzygnięcie, czy orzeczenie organu państwa obcego podlega albo nie podlega uznaniu.

W przepisach zamieszczonych w p.a.s.c. z 28.11.2014r. nie znajdziemy również rozwiązania problemów związanych z ustaleniem metrykalnej płci osoby transseksualnej. Niedostatek ten można jednak przynajmniej częściowo usprawieliwić brakiem ustawy kompleksowo regulującej to zagadnienie.

Reasumując uwagi dotyczące realizacji celu, jakim było usunięcie luk występujących w p.a.s.c. z 1986r. można – jak się wydaje – stwierdzić, że cel ten nie został do końca osiągnięty. Analizując podane uprzednio przykłady, uprawnione wydaje się twierdzenie, że ustawodawca – podobnie jak i w poprzedniej ustawie – niektórych kwestii nie dostrzegając albo uznając, że nie ma potrzeby regulowania pewnych zagadnień. Inną rzeczą jest już jednak to, czy takie przeświadczenie można uznać za uzasadnione. Ocenę zaś czy zostały zrealizowane dalsze jeszcze założenia np. w sferze usprawnienia i uproszczenia postępowań związanych z dokonywaniem zmian w aktach stanu cywilnego należy pozostawić już osobom zajmującym się na co dzień tymi kwestiami, a więc zwłaszcza kierownikom u.s.c., którzy na

10 Szerzej patrz np. J. Gajda, Jeszcze o braku spójności, s. 53 – 57.

11 Ustawa z dnia 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, tekst jedn. Dz. U. z 2014 r., poz. 101 ze zm.

12 Szeroko tę problematykę omawia J. Ostojka, Sądowa zmiana płci (maszynopis rozprawy doktorskiej), Warszawa 2014, s. 147 i n.

13 Zob. art. 71 – 75 p.a.s.c. dotyczące przysposobienia.

14 Co do kwestii związanych z przysposobieniem zob. np. post. SN z 2.6.1980 r., I CR 124/80, OSPiKA 1981, z. 6, poz. 103, z głosem K. Potrzebowskiiego tamże oraz głosem B. Gnelli, OSPiKA 1982, z. 12, poz. 212; post. SN z 21.6.1985 r., III CRN 58/85, Nowe Prawo 1988, nr 10 – 12 z głosem B. Gnelli tamże; post. SN z 12.12.1986 r., I CR 368/86, Palestra 1989, nr 3 z głosem B. Gnelli tamże. Zob. też B. Gnella, Przysposobienie obywateli polskich przez cudzoziemców w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego, Palestra 1988, nr 10.

15 Zob. pkt 6.5, s. 23 tego Projektu.

16 Jak się wydaje chodzi w tym wypadku o dołączenie wzmianki dodatkowej do aktu stanu cywilnego lub zamieszczenie przypisku przy tym akcie zgodnie z art. 108 ust. 1 p.a.s.c.

te problemy spojrzą z punktu widzenia swojej bieżącej praktyki.

Wybrane regulacje ustawy z 28.11.2014 r.

W tej części niniejszego opracowania przedstawiona zostanie krótka charakterystyka wybranych, jedynie przykładowo, przepisów zawartych w nowym p.a.s.c. Charakterystykę tę można rozpocząć od art. 3 p.a.s.c., zgodnie z którym akty stanu cywilnego stanowią wyłączny dowód zdarzeń w nich stwierdzonych, zaś ich niezgodność z prawdą może być udowodniona jedynie w postępowaniu sądowym. Treść tego przepisu jest dosłownym powtórzeniem art. 4 p.a.s.c. z 1986r. Wydawać by się wobec tego mogło, że ustawodawca uznał, iż artykuł ten nie wymaga żadnych zmian. Takie podejście mogłoby z kolei sugerować, że omawiany przepis „sprawdził się” pod rządami ustawy z 1986r. a nawet dekretu z dnia 8.6.1955r.¹⁷ Artykuł 25 tego dekretu również przewidywał wyłączną moc dowodową aktów stanu cywilnego. Tymczasem w praktyce pojawiają się takie przypadki, w których rygorystyczne respektowanie przepisu statuującego wspomnianą wyłączność mocy dowodowej aktu stanu cywilnego mogłoby w efekcie prowadzić do podważania przepisów prawa materialnego¹⁸. W orzecznictwie podkreślano zresztą także, że zasada wyłączności mocy dowodowej nie może być rozumiana krańcowo¹⁹. W piśmiennictwie zaś wskazywano, iż rozpatrywana wyłączność mocy dowodowej nie ma absolutnego charakteru, a ponadto powinna być interpretowana ścieśniająco²⁰. Z takimi stwierdzeniami wypada się zgodzić, ponieważ w konkretnych sytuacjach sąd powinien mieć możliwość uwzględniania stanu faktycznego tak, aby bazując wyłącznie na aktach

stanu cywilnego, nie doprowadzić do rozstrzygnięcia podważającego przepisy prawa materialnego. Dlatego też można było „wykorzystać” prace prowadzone nad nową ustawą i wprowadzić do treści art. 3 p.a.s.c. sformułowanie dopuszczające odstępstwa od wyłącznej mocy dowodowej aktów stanu cywilnego²¹.

Zgodnie z art. 67 ust. 1 p.a.s.c. w przypadku obalenia domniemania ojcostwa męża matki sporządza się nowy akt urodzenia, jeżeli sąd opiekuńczy tak postanowi. Po osiągnięciu zaś przez dziecko pełnoletności wydaje się, na jego wniosek, m.in. odpis zupełny dotychczasowego aktu urodzenia (art. 67 ust. 7 p.a.s.c.). Regulacja ta przypomina unormowania dotyczące sporządzenia nowego aktu urodzenia w przypadku orzeczenia przysposobienia pełnego odwołałego (art. 72 ust. 2 p.a.s.c. oraz art. 73 ust. 3 p.a.s.c.). O ile jednak sporządzenie nowego aktu urodzenia w razie orzeczenia adopcji pełnej (także całkowitej) jest zrozumiałe, a zwłaszcza jasne jest *ratio legis* dopuszczalności zapoznania się przez przysposobionego z dotychczasowym aktem urodzenia, to trudniej jest już wytłumaczyć identyczne praktycznie rzecz biorąc unormowanie w sferze ustalenia pochodzenia dziecka. Ponadto art. 67 ust. 1 p.a.s.c. wydaje się mało precyzyjny. Stanowi on bowiem, że w przypadku obalenia domniemania pochodzenia dziecka od męża matki sporządzany jest nowy akt urodzenia, jeżeli sąd tak postanowi. Ustawodawca nie pokusił się chociażby o przykładowe wskazanie, w jakich przypadkach sporządzenie nowego aktu urodzenia powinno mieć miejsce. Brak jakiegokolwiek wskazówki dla sądu w tej mierze, skutkować będzie z pewnością niejednorodną praktyką sądów, czego twórcy nowej ustawy akurat chcieli uniknąć. W art. 67 p.a.s.c. nie ma również mowy

o tym kto jest do tego aktu urodzenia wpisywany jako ojciec dziecka²². Być może ustawodawca uznał, że uregulowanie tej kwestii jako oczywistej jest zbędne, ale przecież sam fakt obalenia domniemania z art. 62 § 1 k.r.o. nie skutkuje jeszcze ustaleniem ojcostwa mężczyzny innego niż mąż matki. Obalenie wspomnianego domniemania stwarza dopiero możliwość ustalenia ojcostwa w inny sposób, a więc np. przez uznanie ojcostwa albo sądowe jego ustalenie. Mając na uwadze treść art. 67 ust. 1 p.a.s.c. wydaje się, że do tego aby mógł zostać sporządzony nowy akt urodzenia dziecka w opisaney w nim sytuacji konieczne jest łączne zaistnienie trzech przesłanek: 1/ doszło do obalenia domniemania z art. 62 § 1 k.r.o. w następstwie skutecznego wytoczenia powództwa o zaprzeczenie ojcostwa, 2/ zostało ustalone ojcostwo innego mężczyzny, 3/ sąd postanowił o sporządzeniu nowego aktu urodzenia dla dziecka. W akcie tym jako ojciec dziecka zostanie wpisany mężczyzna, którego ojcostwo zostało ustalone. Jednakże sporządzenie nowego aktu urodzenia jest również możliwe w sytuacji, w której domniemanie z art. 62 § 1 k.r.o. zostało wprawdzie obalone, ale nie doszło do ustalenia ojcostwa innego mężczyzny. Jest to możliwe za sprawą art. 67 ust. 5 p.a.s.c., zgodnie z którym jeżeli w chwili sporządzenia nowego aktu urodzenia nie nastąpiło uznanie ojcostwa ani jego sądowe ustalenie, wówczas w nowym akcie urodzenia dziecka jako imię ojca zamieszczane jest imię wskazane przez matkę dziecka. W braku takiego wskazania w akcie urodzenia zamieszcza się imię wybrane przez kierownika u.s.c. Jako zaś nazwisko ojca i jego nazwisko rodowe zamieszczane jest nazwisko matki z chwili urodzenia się dziecka, z adnotacją o zamieszczeniu nazwiska matki i wybranego imienia jako danych ojca.

Z przedstawionej regulacji wynika m.in., że w nowym akcie urodzenia, sporządzonym w przypadku obalenia domniemania ojcostwa męża matki, jako nazwisko ojca dziecka figurować może nadal nazwisko męża matki, którego ojcostwo zostało wszak obalone. Jeżeli

17 Dekret z dnia 8.6.1955 r. Prawo o aktach stanu cywilnego, Dz. U. Nr 25, poz. 151 ze zm.

18 Sytuację taką opisuje np. J. Haberko, Strefy czasowe a chwila otwarcia spadku, *Studia z prawa publicznego* 2013, nr 3.

19 Zob. np. post. SN z 8.4.2009 r., V CSK 401/08, LEX nr 511000.

20 Tak J. Dobkowski, Preponderancja aktów stanu cywilnego, *Metryka. Studia z zakresu prawa osobowego i rejestracji stanu cywilnego* 2011, nr 2, s. 31.

21 Treść takiego sformułowania ma dla niniejszego artykułu znaczenie drugorzędne, chodziło bowiem o zasygnalizowanie problemu i braku reakcji ustawodawcy w tej mierze. Dlatego też jedynie tytułem przykładu można zaproponować aby zd. 1 art. 3 p.a.s.c. uzupełnić o stwierdzenie, zgodnie z którym wyłączna moc dowodowa nie dotyczy sytuacji, w których jej przestrzeganie prowadziłoby do naruszenia przepisów prawa. Oczywiście możliwe byłoby w tej mierze jeszcze i inne propozycje zmian art. 3 p.a.s.c.

22 W przypadku adopcji przepisy p.a.s.c. taką informację zawierają. Zob. art. 71 ust. 2 i ust. 3, art. 72 ust. 3 i ust. 4.

bowiem jako nazwisko ojca zamieszcza się nazwisko matki z chwili urodzenia dziecka (a miało to miejsce w czasie trwania małżeństwa, skoro doszło do obalenia domniemania z art. 62 § 1 k.r.o.), to przecież w przypadku w którym, matka dziecka nosiła – w chwili jego urodzenia – nazwisko męża, wówczas w nowym akcie urodzenia dziecka jako nazwisko jego ojca wpisane zostanie nazwisko męża matki. Zasadność takiego rozwiązania budzi wątpliwości. Przecież to właśnie mąż matki może być najbardziej zainteresowany sporządzeniem nowego aktu urodzenia dziecka jeżeli wytoczył powództwo o zaprzeczenie swojego ojcostwa, zgodnie z art. 63 k.r.o. i do takiego zaprzeczenia doszło. Tymczasem w takim akcie nadal będzie figurowało właśnie jego nazwisko jako nazwisko ojca dziecka.

Wątpliwości wywołuje także *ratio legis* unormowania zawartego w art. 67 ust. 7 p.a.s.c. Zastosowanie analogicznego rozwiązania w przypadku adopcji (art. 73 ust. 3 p.a.s.c.) znajduje swoje uzasadnienie w prawie przysposobionego do znajomości własnego pochodzenia (niejednokrotnie także zresztą wywołującego liczne wątpliwości). Takiego uzasadnienia w przypadku obalenia domniemania pochodzenia dziecka od męża matki nie ma. Przecież to właśnie w nowym akcie urodzenia znajdują się dane dotyczące biologicznego (rzeczywistego) ojca dziecka, jeżeli oczywiście jego ojcostwo zostało ustalone po obaleniu domniemania z art. 62 § 1 k.r.o. Dotychczasowy akt urodzenia zawiera natomiast informacje odnoszące się do męża matki, którego ojcostwo zostało w stosownym postępowaniu zaprzeczone. Może wobec tego pojawić się pytanie o celowość wydawania pełnoletniemu dziecku odpisu zupełnego dotychczasowego aktu urodzenia, chyba że takim uzasadnieniem będzie stworzenie w ten sposób dziecku możliwości poznania – dzięki odpisowi zupełnemu – danych mężczyzny, którego ojcostwo było domniemane w związku z urodzeniem się dziecka w czasie trwania małżeństwa z jego matką. Rzecz w tym, że mężczyzna ten może być nadal mężem matki dziecka²³, a o tym, iż mąż matki nie

²³ Chociaż zapewne najczęściej dojdzie do rozwodu, a matka zawrze związek małżeński z biologicznym ojcem dziecka.

jest jego ojcem dziecko powinno się dowiedzieć ze swojego aktu nowego urodzenia.

Innym jeszcze przepisem, na który warto zwrócić uwagę jest art. 95 ust. 6 i ust. 7 p.a.s.c. Zgodnie z ust. 6 powołanego artykułu, w przypadku uchylecia orzeczenia sądu o stwierdzeniu zgonu albo o uznaniu za zmarłego, akt zgonu nie podlega ujawnieniu i nie wydaje się odpisów tego aktu. Rozwiązanie to odbiega od istniejącego na gruncie p.a.s.c. z 1986r. Zgodnie bowiem z art. 69 p.a.s.c. z 1986r. w razie uchylecia postanowienia o stwierdzeniu zgonu lub uznaniu za zmarłego akt zgonu był skreślany. Postanowienie sądu np. uchylające orzeczenie o uznaniu za zmarłego stanowiło dla kierownika u.s.c. podstawę do skreślenia sporządzonego aktu zgonu. Konsekwencje skreślenia określał art. 37 p.a.s.c. z 1986r. stanowiąc, że w jego następstwie taki akt nie podlegał ujawnieniu i nie wdawało się z niego odpisów. Jak przyjmowano, skreślenie wywoływało skutki takie jakby akt stanu cywilnego w ogóle nie został sporządzony²⁴. W nowym p.a.s.c. ustawodawca zrezygnował ze stwierdzenia o skreśleniu aktu zgonu, pozostawiając jednakże skutki tego skreślenia: „nie podlega ujawnieniu i nie wydaje się odpisów tego aktu”. Z kolei, zgodnie z art. 95 ust. 7 p.a.s.c., możliwe jest wydanie odpisu zupełnego takiego aktu zgonu na żądanie sądu lub na wniosek osoby, której zgon stwierdzono albo która została uznana za zmarłą. Taka regulacja powoduje, że wspomniana osoba ma możliwość dysponowania odpisem zupełnym swojego aktu zgonu. Może to rzeczywiście okazać się potrzebne np. w przypadku dochodzenia przez nią roszczeń o wydanie majątku „nabytego” przez „spadkobierców” w związku z uznaniem tej osoby za zmarłą. Z drugiej jednak strony, przyjęte rozwiązanie rodzi wątpliwości odnośnie do zgodności tej regulacji z innymi postanowieniami zawartymi w p.a.s.c. Przecież taki akt zgonu stwierdza zdarzenie niezgodne ze stanem faktycznym – uznany za zmarłe-

²⁴ Zob. np. A. Czajkowska [w:] Prawo o aktach stanu cywilnego. Komentarz, orzecznictwo, wzory dokumentów i pism, Warszawa 2002, s. 78; J. Gajda, Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Akty stanu cywilnego. Komentarz, Warszawa 2002, s. 703.

go wszak żyje i w związku z tym odpada domniemanie wynikające z art. 31 § 1 kodeksu cywilnego²⁵. Pojawia się wobec tego pytanie, czy np. osoba uznana za zmarłą, po uchyleciu orzeczenia w tej sprawie, może zażądać unieważnienia jej aktu zgonu na podstawie art. 39 ust. 1 p.a.s.c. Przesłanka takiego żądania jest spełniona – akt stwierdza zdarzenie niezgodne ze stanem faktycznym. Ponadto z art. 39 ust. 1 p.a.s.c. wynika, że unieważniony może być każdy akt stanu cywilnego (jeżeli są spełnione zawarte w tym przepisie przesłanki unieważnienia), a więc także i taki, który nie podlega ujawnieniu i nie wydaje się odpisów tego aktu (np. art. 95 ust. 5 p.a.s.c.). Argumentem mogącym przemawiać na korzyść zaprezentowanego stanowiska może być także to, że art. 39 p.a.s.c. nie przewiduje żadnych wyjątków w tej mierze.

Skutkiem unieważnienia aktu stanu cywilnego jest to, że nie podlega on ujawnieniu i nie wydaje się z niego odpisów (art. 42 ust. 1 p.a.s.c.). Możliwe jest jednak wydanie odpisu zupełnego takiego aktu (art. 42 ust. 2 p.a.s.c.). Łatwo można zauważyć, że obie regulacje tj. dotycząca aktu zgonu w przypadku uchylecia orzeczenia o uznaniu za zmarłego lub o sądowym stwierdzeniu zgonu (art. 95 ust. 6 i ust. 7 p.a.s.c.) oraz odnosząca się do skutków unieważnienia aktu stanu cywilnego (art. 42 ust. 1 i ust. 2 p.a.s.c.) są do siebie zbliżone aczkolwiek nie identyczne. Podobne jest to, że w obu wypadkach akt stanu cywilnego nie podlega ujawnieniu i nie wydaje się z niego odpisów oraz że możliwe jest uzyskanie odpisu zupełnego danego aktu (zgonu lub unieważnionego). Inny jest zaś krąg podmiotów uprawnionych do żądania wydania odpisu zupełnego. W przypadku aktu zgonu – jest to sąd oraz osoba, która została uznana za zmarłą albo której zgon został stwierdzony (art. 95 ust. 7 p.a.s.c.), a w odniesieniu do unieważnionego aktu – sąd, osoba, której dotyczy unieważniony akt oraz osoba mająca w tym interes prawny. W przypadku żądania wydania odpisu zupełnego aktu

²⁵ Ustawa z dnia 23.4.1964 r. Kodeks cywilny, tekst jedn. Dz. U. z 2014 r., poz. 121 ze zm. dalej po-woływany jako k.c.

zgonu wydanie to jest obligatoryjne, zaś w razie odpisu zupełnego unieważnionego aktu taki charakter ma tylko wydanie na żądanie sądu. W odniesieniu do żądania osoby, której unieważniony akt dotyczy, albo która ma w tym interes prawny – wydanie nie ma charakteru obligatoryjnego. Zgodnie bowiem z art. 42 ust. 2 zd. 2 p.a.s.c. „można wydać” odpis zupełny. Ustawa nie precyzuje jednocześnie kryteriów oceny w tej mierze. Przepis art. 42 ust. 3 p.a.s.c. postanawia bowiem jedynie, że odpis zupełny unieważnionego aktu stanu cywilnego wydaje kierownik u.s.c., który sporządził ten akt. Brak wspomnianych kryteriów w tej mierze może stać się kolejną przyczyną rozbieżnej praktyki, czego ustawodawca – zgodnie z założeniami dotyczącymi nowej ustawy i jak była już o tym uprzednio mowa – zapewne chciał uniknąć.

Powracając jednak do kwestii związanej z dopuszczalnością żądania np. przez osobę uznaną za zmarłą unieważnienia jej aktu zgonu w przypadku uchylecia postanowienia o uznaniu za zmarłego, możliwy wydaje się do obrony pogląd, że jest to dopuszczalne. Nie wydaje się bowiem, aby art. 95 ust. 7 p.a.s.c. stanowił *lex specialis* w stosunku do art. 39 ust. 1 p.a.s.c. i w związku z tym wyłączał zastosowanie tego przepisu. Osoba, która żąda unieważnienia swojego aktu zgonu jest wszak osobą zainteresowaną w rozumieniu ostatnio powołanego przepisu. Brak jest też chyba podstaw do tego, aby pozbawić uprawnienia do zażądania unieważnienia aktu zgonu przez osobę, która np. została uznana za zmarłą po uchyleciu tego orzeczenia. Osoba taka może żądać unieważnienia tego aktu z różnych powodów, także osobistych. Ustawa nie zawiera w tej mierze żadnych ograniczeń ogólnie jedynie wspominając o „osobie zainteresowanej” (art. 39 ust. 1 p.a.s.c.) lub o osobie której zgon stwierdzono lub została uznana za zmarłą (art. 95 ust. 7 p.a.s.c.).

Uwagi podsumowujące

Zaprezentowane w niniejszym opracowaniu uwagi nie wyczerpują rzecz jasna całości problemu. Podniesione

zastrzeżenia mają jedynie charakter przykładowy. Ich celem nie było bowiem wyczerpujące omówienie wszystkich wątpliwości związanych z nową ustawą p.a.s.c., lecz jedynie zainicjowanie dyskusji na jej temat. Z innych wątpliwości można bowiem zasygnalizować chociażby dotyczące definicji stanu cywilnego zawartej w art. 2 ust. 1 p.a.s.c., a zwłaszcza tej części, która akcentuje, że stanem cywilnym są zdarzenia stwierdzone w akcie stanu cywilnego. Tymczasem przecież nie wszystkie zdarzenia składające się na pojęcie stanu cywilnego są wprost stwierdzane w poszczególnych aktach stanu cywilnego. Uwagę tę można odnieść chociażby do stanu bezzennego²⁶. Brak jest informacji o tym w akcie urodzenia (art. 60 p.a.s.c.), co zresztą wydaje się logiczne i naturalne. Wobec tego aż do czasu sporządzenia aktu małżeństwa (art. 88 ust. 1 pkt 1 p.a.s.c.) lub aktu zgonu (art. 95 ust. 1 pkt 2 p.a.s.c.) nie ma zawartego w aktach stanu cywilnego stwierdzenia o stanie bezzennym danej osoby. O tym, że dana osoba pozostaje w takim stanie świadczy brak informacji o zawarciu małżeństwa w zamieszczanym przy akcie urodzenia przypisku (art. 25 ust. 1 p.a.s.c.). Wobec czego ta jej indywidualna cecha, powstała wskutek urodzenia, nie jest stwierdzona w akcie stanu cywilnego. Jak się wobec tego wydaje, brak jest wymaganego przez art. 2 ust. 1 p.a.s.c. elementu definicji stanu cywilnego, którym jest – zgodnie z tym przepisem – „stwierdzenie w akcie stanu cywilnego” określonej sytuacji prawnej osoby. Wspomniana uprzednio wątpliwość pojawi się (albo nie) w zależności od tego jak będzie rozumiane powołane uprzednio określenie zawarte w art. 2 ust. 1 p.a.s.c. Warto bowiem przypomnieć, że art. 3 p.a.s.c. z 1986r. zawierał postanowienie, zgodnie z którym stan cywilny stwierdzało się na podstawie aktów stanu cywilnego. Porównując te dwa określenia: „stwierdzenie w akcie” oraz „stwierdzenie na podstawie aktu” można dojść do przekonania, że nie są one identyczne. Możliwe bowiem wydaje się

ujęcie, zgodnie z którym zawarte w art. 2 ust. 1 p.a.s.c. określenie jest węższe niż to funkcjonujące w art. 3 p.a.s.c. z 1986r. Określenie „stwierdzenie w akcie” wydaje się zakładać konieczność zawarcia wprost w danym akcie określonej informacji o sytuacji prawnej osoby fizycznej. Takiego wymogu, jak można sądzić, nie zawierał art. 3 p.a.s.c. z 1986r., który wszak dopuszczał możliwość ustalenia stanu cywilnego „na podstawie aktu”.

Inne jeszcze wątpliwości dotyczyć mogą chociażby wykształcenia wymaganego do zatrudnienia na stanowisku kierownika u.s.c. lub zastępcy kierownika u.s.c. (art. 8 ust. 1 pkt 3 p.a.s.c.). Uwaga ta może m.in. odnosić się do świadectwa ukończenia studiów podyplomowych w zakresie administracji. Za szerokie wydaje się określenie: „w zakresie administracji”. Przekrój studiów mieszczących się w tym pojęciu może być i jest bardzo różnorodny. Dokonując przeglądu programów takich studiów z łatwością można zauważyć, że w ramach niektórych z nich nie ma ani jednej godziny poświęconej p.a.s.c. Trudno zresztą mieć o to pretensję do twórców tych programów oraz uczelni prowadzących studia tego rodzaju. Problematyka administracji jest bowiem niezwykle szeroka i wcale nie musi być w ogóle związana ze sprawami jakimi zajmuje się kierownik u.s.c. Dlatego ukończenie studiów podyplomowych „w zakresie administracji” nie gwarantuje, że dana osoba będzie się legitymowała wiedzą wymaganą na stanowisku kierownika u.s.c. To samo można odnieść do trzyletniego stażu na stanowiskach urzędniczych w urzędach lub samorządowych jednostkach organizacyjnych. Taki staż może nie dawać gwarancji, że kandydat do objęcia stanowiska kierownika u.s.c. miał w trakcie swojej dotychczasowej pracy do czynienia z zagadnieniami, którymi zajmuje się kierownik u.s.c. Mając na uwadze bardzo szeroki wachlarz problemów, z którymi styka się w swojej praktyce kierownik u.s.c.²⁷ oraz traktując

²⁶ Bezzenność do stanu cywilnego zalicza np. T. Smyczyński, *Prawo rodzinne i opiekuńcze. Analiza i wykładnia*, Warszawa 2001, s. 14.

²⁷ Są to wszak sprawy np. z zakresu prawa cywilnego materialnego i procesowego, rodzinnego i opiekuńczego, prawa administracyjnego i postępowania administracyjnego, czy prawa prywatnego międzynarodowego.

serio postulat podniesienia jakości pracy urzędów stanu cywilnego, trzeba zacząć zastanawiać się nad wprowadzeniem obowiązku odbywania swego rodzaju „aplikacji” dla kandydatów do zatrudnienia na stanowisku kierownika u.s.c.²⁸

Uczyniony postulat uniknięcia, za sprawą nowych regulacji, niejednolitej praktyki kierowników u.s.c. jest – jak się wydaje – co najmniej trudny do zrealizowania także w przypadku odmowy transkrypcji z powodu jej sprzeczności z podstawowymi zasadami porządku prawnego RP (art. 107 pkt 3 p.a.s.c.). Do pojęcia podstawowych zasad tego porządku odwołuje się zresztą, oprócz już uprzednio nadmienionego przepisu, również art. 103 p.a.s.c. a także art. 108 ust. 2 p.a.s.c. Jak to już uprzednio wspomniano, wykładnia „podstawowych zasad porządku prawnego” rodziła szereg wątpliwości zarówno w tzw. doktrynie jak i w praktyce. Należy więc przypuszczać, że w dalszym ciągu będzie skutkowało istnieniem niejednolitej w tej mierze praktyki. Tymczasem, porównując regulacje zawarte w p.a.s.c. z unormowaniami p.a.s.c. z 1986r., można dostrzec wzrost znaczenia klauzuli porządku publicznego na gruncie tych przepisów.

We wprowadzeniu do niniejszego opracowania zasygnalizowano, że jego przedmiotem będą w głównej mierze kwestie związane z prawem prywatnym. Dlatego też warto zwrócić uwagę na

niedociągnięcie ustawodawcy, które nie zostało wyeliminowane w kolejnych projektach ustawy z 28.11.2014r. Zauważalne ono było także w tekście ustawy z 10.10.2014r. – Prawo o aktach stanu cywilnego przekazanej Marszałkowi Senatu oraz Prezydentowi RP. Chodzi mianowicie o brzmienie art. 106 ust. 1 p.a.s.c., zgodnie z którym jeżeli zagraniczny dokument stanu cywilnego potwierdzający zawarcie małżeństwa nie zawiera zapisu o oświadczeniach małżonków w sprawie swojego nazwiska noszonego po zawarciu małżeństwa, wówczas małżonkowie mogą złożyć takie oświadczenie we wniosku o transkrypcję. Wobec użytego w powołanym przepisie nadmienionego słowa warto przypomnieć, że zapis jest instytucją prawa spadkowego i na gruncie k.c. ten termin ma ściśle określone znaczenie²⁹, nie odpowiadające z pewnością temu, które zostało mu przypisane w powołanym art. 106 ust. 1 p.a.s.c. Słowo „zapis” użyto w potocznym jego znaczeniu. Można go jednak było, bez większego zapewne kłopotu, zastąpić innym określeniem.

Na zakończenie jeszcze jedna uwaga. Ustawie p.a.s.c. 1986r. zarzucano – jak to wspomniano w uwagach wprowadzających – że dla przeciętnego obywatela była mało czytelna, a ponadto zawierała niejednoznaczne przepisy, co skutkowało różnorodną ich interpretacją i praktyką kierowników u.s.c. Wobec tego trzeba zadać pytanie: czy nowa ustawa jest wol-

na od wspomnianych mankamentów? Odpowiedź na nie wypada pozostawić przede wszystkim osobom, które będą miały do czynienia z jej unormowaniami, z różnorodnych (np. zawodowych albo osobistych) powodów. Poczynione natomiast w niniejszym opracowaniu uwagi raczej wydają się wskazywać, że podniesione w odniesieniu do ustawy z 1986r. zastrzeżenia pozostały nadal aktualne. Nową ustawę trudno jest bowiem uznać za bardziej zrozumiałą dla zwykłych obywateli. Jedynie tytułem przykładu, można podnieść wątpliwość, czy np. przeciętny obywatel będzie w stanie dokonać, samodzielnie, bez fachowej pomocy, rozróżnienia między odmową: 1/ rejestracji zdarzenia (art. 103 p.a.s.c.), 2/ dokonania transkrypcji zagranicznego aktu (art. 107 p.a.s.c.), 3/ dokonania czynności na podstawie orzeczenia organu państwa obcego (art. 108 ust. 4 p.a.s.c.) w kontekście ustalenia, czy to orzeczenie podlega lub nie podlega uznaniu (art. 1145 – 1148 k.p.c.). Jak się ponadto wydaje, nową ustawę cechuje – w porównaniu do poprzedniej z 1986r. – większa szczegółowość szeregu unormowań. Zapewne było to niezbędne z uwagi na potrzebę precyzyjniejszego, niż miało to miejsce dotychczas, uregulowania poszczególnych zagadnień, ale jednocześnie nie uczyniło to nowego p.a.s.c. bardziej klarownym i zrozumiałym dla przeciętnego człowieka. Skoro tak, to może nie należało więc akcentować, w stosunku do p.a.s.c. z 1986r., niejasności tej ustawy i tak stanowczo deklarować ich usunięcia w tekście nowej? Ponadto nowa ustawa jest znacznie bardziej obszerna od tej z 1986r. Należy więc również wątpić, czy wzrost jej objętości wywrze pozytywny wpływ na jej czytelność dla przeciętnego obywatela. O tym zaś czy rzeczywiście doszło do usprawnienia i uproszczenia postępowań związanych z dokonywaniem zmian w aktach stanu cywilnego oraz jak sprawdza się elektroniczna rejestracja stanu cywilnego będziemy mieli okazję przekonać się w tzw. praktyce.

28 Co do tej propozycji zob. J. Gajda, Jeszcze o braku spójności, s. 59 – 60.

29 Zob. art. 968 oraz art. 981¹ § 1 k.c.

Jan Krzysztof
Wojtala
Analityk
TECHNIKA IT

Nowe przepisy, a obowiązki w zakresie ewidencji dokumentacji i spraw

W dniu 1 marca 2015 r. weszły w życie trzy ustawy:

- Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz. U. 2014, poz. 1741 ze zm.) – dalej ustawa PASC,
- Ustawa z dnia 24 września 2010 r. o ewidencji ludności (Dz. U. 2010, nr 217, poz. 1427 ze zm.) – dalej ustawa EL
- Ustawa z dnia 6 sierpnia 2010 r. o dowodach osobistych (Dz. U. 2010, nr 167, poz. 1131 ze zm.) – dalej ustawa DO

Wymienione ustawy stanowią podstawy prawne dla realizacji projektu pl.ID, w ramach którego zbudowano następujące systemy i rejestry:

- System Rejestrów Państwowych (SRP) integrujący m. in. trzy rejestry publiczne prowadzonego przez Ministra Spraw Wewnętrznych w systemie teleinformatycznym:
 - Rejestr Stanu Cywilnego (RSC),
 - Rejestr PESEL,
 - Rejestr Dowodów Osobistych (RDO),
- System teleinformatyczny ŹRÓDŁO – czyli aplikację do obsługi SRP z poziomu gminy, a więc odpowiednio: przez kierownika USC; gminny organ EL; gminny organ DO

Nowe przepisy nie zwalniają urzędów stanu cywilnego z obowiązków wynikających z ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t.j. Dz. U. 2011, nr 123, poz. 698):

Art. 6 ust. 1. Organy państwowe oraz państwowe jednostki organizacyjne, organy jednostek samorządu terytorialnego

oraz samorządowe jednostki organizacyjne obowiązane są zapewnić odpowiednią ewidencję, [...]:

1) powstającej w nich dokumentacji, w sposób odzwierciedlający przebieg załatwiania i rozstrzygnięcia spraw;

2) nadsyłanej i składanej do nich dokumentacji, w sposób, o którym mowa w pkt 1.

działy do obrotu prawnego szereg nowych dokumentów zarówno papierowych jak i elektronicznych. W szczególności należy tu wymienić akty stanu cywilnego oraz uznania, w postaci elektronicznej – jako wpisy do rejestru stanu cywilnego (RSC). Pojawienie się dokumentacji w postaci elektronicznej nie przyczynia się niestety do oszczędności papieru, ponieważ

EWIDENCJA DOKUMENTACJI I SPRAW PROWADZONYCH PRZEZ URZĄD STANU CYWILNEGO W KONTEKŚCIE USTAW, KTÓRE WESZŁY W ŻYCIĘ 1 MARCA 2015 r.

Przeciwnie, nowe przepisy prowadzą do zwiększenia ilości dokumentacji podlegającej ewidencji i archiwacji w urzędach stanu cywilnego. Co prawda znaczna część dokumentacji papierowej jest przechowywana w archiwum USC jako akta zbiorowe, zgodnie z przepisami ustawy PASC, jednak cała napływająca i tworzona dokumentacja (poza samymi aktami stanu cywilnego) powinna być klasyfikowana według symboli JRWA. Zostanie to szczegółowo omówione dalej.

Wprowadzono dokumenty elektroniczne, ale papierów przybywa

Z punktu widzenia kierownika USC trzy ustawy (PASC, EL i DO) wprowa-

nowe przepisy wprowadziły nowe, bardzo rozbudowane wzory dotychczasowych protokołów i zapewnień. Można tę tendencję prześledzić na przykładzie dokumentów napływających i tworzonych w trakcie rejestracji urodzenia: (P – papier; E – postać elektroniczna) Tab.1.

Natomiast w przypadku rejestracji małżeństwa lub zgonu, trzeba było dodatkowo wysłać zawiadomienia do innych urzędów stanu cywilnego, celem utworzenia przypisków do przechowywanych aktów (aktów urodzenia osób zwierających małżeństwo, lub aktu urodzenia zmarłego, ewentualnie aktu urodzenia jego współmałżonka oraz ich aktu małżeństwa). W przyszłości, kiedy już wszystkie akty przechowywane w urzędach zostaną przeniesione do RSC, nie będzie trzeba

Tab. 1

Dokument wg. nowych przepisów	Liczba stron (P/E)	Dotychczasowe rozwiązania	Liczba stron (P/E)
Karta urodzenia – zał. nr 1 do rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 12 stycznia 2015 r. w sprawie wzorów karty urodzenia i karty martwego urodzenia (Dz. U. 2015, poz. 171)	2 (P)	Dotychczas „Pisemne zgłoszenie urodzenia dziecka”	2 (P)
Protokół zgłoszenia urodzenia – zał. nr 17 do rozp. Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie wzorów dokumentów (Dz. U. 2015, poz. 194)	2 (P)	Tylko w przypadku zgłoszenia w USC innym niż właściwy miejscowo	-
Protokół uznania ojcostwa – zał. nr 18 do rozp. Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie wzorów dokumentów (Dz. U. 2015, poz. 194)	7(P)	Protokół uznania ojcostwa	1 (P)
Akt urodzenia (wpis do RSC)	(E)	Dotychczas po 2 akty na jednej karcie	1 (P)
Wniosek do Ministra Spraw Wewnętrznych o nadanie numeru PESEL – zał. nr 1 do rozporządzenia (Dz. U. 2014, poz. 1961)	(E)	Dotychczas zawiadomienie organu EL	2 (P)
Powiadomienia strony o nadaniu numeru PESEL – zał. nr 2 do rozporządzenia (Dz. U. 2014, poz. 1961)	1 (P)	Dotychczas czynność organu EL	-
(E) Jednostkowe sprawozdania dla GUS (urodzenia, małżeństwa, zgony)	?		(E)

rozsłać zawiadomień do przypisków, ponieważ przypiski będzie można dołączać bezpośrednio w RSC za pomocą systemu teleinformatycznego prowadzonego przez Ministra Spraw Wewnętrznych. Można się spodziewać, że integracja rejestrów RSC, PESEL i RDO wyeliminuje także konieczność przesyłania przez kierownika USC papierowych zawiadomień do organów ewidencji ludności oraz dowodów osobistych. Jednak fakt, że na dzień 1 marca 2015r. RSC był pusty zmusił Ustawodawcę do wprowadzenia artykułem 145 ustawy PASC okresu przejściowego, w którym dopuszcza się zawiadamianie innych organów za pomocą papierowych odpisów do dnia 31 sierpnia 2015. Dzięki temu urzędy mogą w miarę płynnie wykonywać czynności zanim wszystkie akty, potrzebne w poszczególnych przypadkach, zostaną przeniesione do RSC. Czas pokaże czy sześciomiesięczny okres przejściowy wystarczy na napełnienie RSC w stopniu gwarantującym funkcjonowanie urzędów po 1 września 2015r.

Warto zauważyć, że ustawa EL, nakładająca na kierownika USC, w art. 10. ust. 2, obowiązek przekazywania danych do PESEL-a: „...Organy, o których mowa w ust. 1 pkt 1–4 i 6–8, mogą przekazywać dane do rejestru PESEL za pośrednictwem rejestrów centralnych gromadzących dane

dotyczące dowodów osobistych, paszportów, obywatelstwa i rejestracji stanu cywilnego. ...” dopuszcza zasilanie PESEL-a w sposób określony przez art. 145. ustawy PASC i co więcej nie ogranicza tego żadnym terminem.

Porównanie dwóch tabelek poniżej pokazuje, że po 1 marca 2015r. rośnie udział dokumentów elektronicznych w przechowywanej dokumentacji.

Ustawa PASC jako przepisy szczególne, o których mowa w instrukcji kancelaryjnej

Obowiązek ewidencji dokumentacji powstającej w USC, oraz dokumentacji nadsyłanej i składanej do USC, i to w sposób odzwierciedlający przebieg załatwiania i rozstrzygania spraw jest zapisany wprost w art. 6 ust. 1 ustawy o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t.j. Dz. U. 2011, nr 123, poz. 698).

Natomiast sposób ewidencji dokumentacji jest opisany w rozporządzeniu Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2011r. w sprawie instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz instrukcji w sprawie organizacji i zakresu działania archiwów zakładowych (Dz.U. 2011, nr 14, poz. 67) oraz w załącznikach do tego rozporządzenia:

- Załącznik nr 1 - Instrukcja kancelaryjna
 - Załącznik nr 2 - Jednolity rzeczowy wykaz akt organów gminy i związków międzygminnych oraz urzędów obsługujących te organy i związki
 - Załącznik nr 6 - Instrukcja archiwalna
- Przepisy wynikające z ustawy PASC to **przepisy szczególne**, o których mowa w § 1. 1.instrukcji kancelaryjnej: „§1. 1. Instrukcja kancelaryjna określa szczegółowe zasady i tryb wykonywania czynności kancelaryjnych w podmiocie oraz reguluje postępowanie w tym zakresie z wszelką dokumentacją, jeżeli przepisy szczególne nie stanowią inaczej ...”.

Dlatego:

- Dokumenty papierowe odkładane do akt zbiorowych poszczególnych aktów stanu cywilnego są grupowane według numerów aktów i przechowywane w archiwum USC odpowiednio przez 100 lat i 80 lat (art. 28. ust. 1 pkt. 1 i 2 ustawy) PASC, a potem wieczyście w Archiwum Państwowym,

- Umieszczenie znaku sprawy na każdym dokumencie odłożonym do akt zbiorowych wiąże dokumenty papierowe z aktami spraw prowadzonych przez USC, co jest o tyle istotne, że takie dokumenty nie mogą jednocześnie znajdować się w teczkach aktowych,

• W systemie wspomagającym ewidencję dokumentacji w USC dla każdego dokumentu przechowywanego w aktach zbiorowych trzeba przechowywać numer aktu powiązany ze znakiem sprawy, tak aby zawsze było możliwe zlokalizowanie każdego dokumentu wyspecyfikowanego w aktach danej sprawy,

• Trzeba także uwzględnić obowiązek oznaczania dokumentów odkładanych do akt zbiorowych oznaczeniem aktu stanu cywilnego wygenerowanym w trakcie rejestracji albo przenoszenia aktu do RSC, zgodnie z §43 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 9 lutego 2015r. w sprawie sposobu prowadzenia rejestru stanu cywilnego oraz akt zbiorowych rejestracji stanu cywilnego (Dz. U. 2015, poz. 225).

Ustawy PASC, EL i DO wprowadziły nowy sposób dokumentowania zdarzeń – chodzi o wpisy w rejestrach dokonywane za pomocą systemów teleinformatycznych. Z punktu widzenia instrukcji kancelaryjnej takie wpisy stanowią dokumentację nie tworzącą akt sprawy:

§6. Instrukcji kancelaryjnej

1. Dokumentacja nietworząca akt spraw to dokumentacja, która nie została przyporządkowana do sprawy, a jedynie do klasy z wykazu akt.

2. Dokumentację, o której mowa w ust. 1, mogą stanowić w szczególności:

[...]

1) dane w systemach teleinformatycznych dedykowanych do realizowania określonych, wyspecjalizowanych zadań, w szczególności dane w systemie udostępniającym automatycznie dane z określonego rejestru, dane przesyłane za pomocą środków komunikacji elektronicznej automatycznie tworzące rejestr;

2) rejestry i ewidencje, w szczególności środków trwałych, wypożyczeń sprzętu, materiałów biurowych, zbiorów bibliotecznych

Zarządzanie dokumentacją, w tym aktami zbiorowymi po 1 marca 2015 r.

Postępowanie z dokumentacją składającą się na akta zbiorowe poszczególnych aktów stanu cywilnego:

Przed 1 marca 2015 – zdecydowana przewaga dokumentacji papierowej

Dokumenty wpływające do USC	Dokumenty tworzone przez USC, w tym pisma wychodzące
(P) Zgłoszenia (pisemne zgłoszenie urodzenia, dziecka, karta zgonu)	
	(P) Akty stanu cywilnego
(P/E) Wnioski, (P) Odpisy i zaświadczenia	(P) Odpisy i zaświadczenia
(P) Protokoły z oświadczeń, Zapewnienia	(P) Protokoły z oświadczeń, Zapewnienia
(P) Wnioski i decyzje administracyjne	(P) Decyzje administracyjne
(P) Orzeczenia i zezwolenia sądu	
(P)Zawiadomienia do przypisków	(P)Zawiadomienia do przypisków (P) Zawiadomienia organów EL i DO)
	(E) Jednostkowe sprawozdania dla GUS (urodzenia, małżeństwa, zgonu)

Po 1 marca 2015 – wzrasta udział dokumentacji elektronicznej

Dokumenty wpływające do USC	Dokumenty tworzone przez USC (w tym pisma wychodzące) oraz w wpisy w rejestrach SRP
(P) Zgłoszenia (KU, KMU, KZ) – elektroniczne od 2018 r	
	(E) Akty stanu cywilnego (art. 2.2 i 2.3 - wpisy w RSC) (E) –wzmianki (art. 24 - wpisy w RSC) (E) – przypiski (art. 25.1 - wpisy w RSC)
	(E) Uznania (art. 19 - wpisy w RSC)
(P/E) Wnioski, (P) Odpisy i zaświadczenia	(P/E) Odpisy i zaświadczenia
(P) Protokoły z oświadczeń, Zapewnienia	(P) Protokoły z oświadczeń, Zapewnienia
(P) Wnioski i decyzje administracyjne (art. 120 ustawy PASC z. art. 12 i 13 ustawy ZIN)	(E/P) Decyzje administracyjne (art. 120 ustawy PASC z. art. 12 i 13 ustawy ZIN)
(P) Orzeczenia i zezwolenia sądu	
	(P) Zawiadomienia do przypisków (w obrocie zagranicznym)
(P) Zawiadomienia do przypisków (w obrocie zagranicznym)	(E) Jednostkowe sprawozdania dla GUS (urodzenia, małżeństwa, zgonu)
(E) Zlecenia z art. 125 (BUSC)	E) Zlecenia z art. 125 (BUSC)

Art. 26 ustawy PASC

1. Dokumenty stanowiące podstawę sporządzenia aktu stanu cywilnego lub dokumenty [...] stanowiące podstawę do dołączenia wzmianki dodatkowej do aktu stanu cywilnego lub stanowiące podstawę zamieszczenia przypisku przy innych aktach stanu cywilnego **stanowią akta zbiorowe rejestracji stanu cywilnego.**

3. **Akta zbiorowe rejestracji stanu cywilnego są gromadzone w rejestrze stanu cywilnego, jeżeli zostały sporządzone w formie dokumentu elektronicznego.** W rejestrze **mogą być** gromadzone akta zbiorowe rejestracji stanu cywilnego niesporządzone w formie dokumentu elektronicznego jako odwzorowanie cyfrowe lub **może być** zamieszczany opis tych dokumentów. [...]

Art.27 ustawy PASC

2. **Akta zbiorowe rejestracji stanu cywilnego niesporządzone w formie dokumentu elektronicznego przechowuje się w archiwum urzędu stanu cywilnego, w miejscu zapewniającym ich zabezpieczenie, a w razie potrzeby poddaje się konserwacji.** [...]

Rysunek poniżej ilustruje funkcjonowanie powyższych przepisów czyli podział dokumentacji tworzonej i przechowywanej w USC oraz w RSC, z uwzględnieniem procesu przenoszenia archiwalnych aktów z aplikacji wspierającej USC do RSC.

Jak widać:

- W RSC przechowywane są wyłącznie dokumenty elektroniczne czyli akty stanu cywilnego oraz akta zbiorowe (zarówno zarejestrowane po 1 marca 2015r.

jak i starsze, które z kolei dzielą się na dokumenty przeniesione z aplikacji wspierającej i na akty wpisane na podstawie papierowej księgi),

- W Archiwum USC przechowuje się wyłącznie akty stanu cywilnego i papierowe dokumenty odłożone do akt zbiorowych (do akt zbiorowych zalicza się także papierowy „oryginał” aktu po jego przeniesieniu do RSC, ponieważ od tego momentu aktem jest już wpis w rejestrze),

- W aktach spraw przechowuje się całą pozostałą dokumentację prowadzoną w USC (dokumenty papierowe i elektroniczne nie stanowiące akt zbiorowych).

Po 1 marca 2015 w aktach spraw prowadzonych przez USC znajduje się również dokumentacja dotycząca czynności wykonywanych dotychczas przez organ EL lub DO w oparciu o:

Art. 20 ustawy EL

Dane niezbędne do nadania lub zmiany numeru PESEL są przekazywane niezwłocznie ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych przez organy, o których mowa w art. 19 ust. 3, za pośrednictwem systemu teleinformatycznego

Art. 29 ustawy EL

Zameldowania w stosunku do dzieci osób, o których mowa w art. 7 ust. 1 pkt 1, urodzonych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, dokonuje z urzędu kierownik urzędu stanu cywilnego sporządzający akt urodzenia. Zameldowanie na pobyt stały lub czasowy następuje z dniem sporządzenia aktu urodzenia, w miejscu stałego albo czasowego pobytu rodziców

albo tego z rodziców, u którego dziecko faktycznie przebywa.

Art. 38 ustawy EL

Zgłoszenie zgonu dokonane w urzędzie stanu cywilnego, zgodnie z przepisami prawa o aktach stanu cywilnego, zastępuje wymeldowanie osoby zmarłej z miejsca pobytu stałego i czasowego.

Art. 51 ustawy DO

[...]

2. Dowód osobisty podlega **unieważnieniu z mocy prawa na podstawie przekazanych przez rejestr PESEL do Rejestru Dowodów Osobistych informacji o utracie obywatelstwa polskiego lub zgonie posiadacza dowodu osobistego.**

Klasyfikacja dokumentacji tworzonej w USC – brakujące symbole JRWA

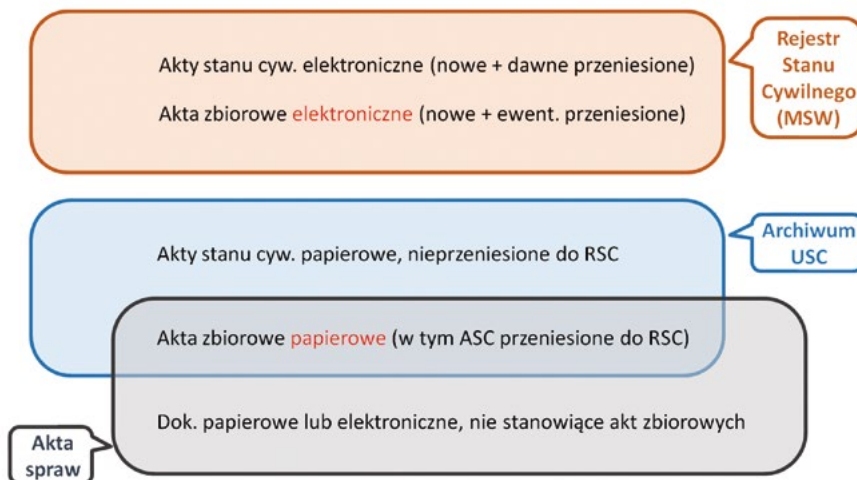
Jednolity Rzeczowy Wykaz Akt nie zawiera odrębnego symbolu klasyfikacyjnego dla poniższych protokołów z oświadczeń składanych przed kierownikiem USC:

- Protokół z oświadczenia o uznaniu ojcostwa (art.73 §1 KRiO),
- Protokół z oświadczenia o nazwiskach, które małżonkowie będą nosili po zawarciu małżeństwa (art. 25 KRiO)
- Protokół z oświadczeń małżonków o nazwisku dziecka (art. 88 §1 KRiO)
- Protokół z oświadczeń małżonków o nazwisku pierwszego wspólnego dziecka (art. 88 §3 KRiO)
- Protokół z oświadczeń o nadaniu dziecku nazwiska na podst. art. 90 KRiO,
- Protokół z oświadczenia osoby rozwiedzionej o powrocie do nazwiska (art. 59 KRiO),

Protokół z oświadczeń rodziców o zmianie imion dziecka (art. 70 PASC),

Symbolu klasyfikacyjnego JRWA brakuje także dla dokumentu potocznie nazywanego „Zapewnieniem”, który, w pewnym sensie, jest podobny do w/w protokołów, ponieważ dokumentuje zapewnienia¹ i oświadczenia składane przed kierownikiem USC. Warto zauważyć, że jakkolwiek art. 76.ustawy PASC w ust. 1. pkt 1 wprowadza pojęcie „zapewnienia”

¹ Zgodnie z art. 4 KRiO osoby, które zamierzają zawrzeć małżeństwo składają przed kierownikiem USC „... pisemne zapewnienie, że nie wiedzą o istnieniu okoliczności wyłączających zawarcie tego małżeństwa ...”

zgodne z brzmieniem art. 4 KRiO, to jednak ust. 4 tego samego artykułu definiuje znacznie szerszą zawartość zapewnienia, które w rezultacie, po wydrukowaniu według nowego wzoru², liczy aż 9 stron.

Wspólną cechą wszystkich wymienionych wyżej oświadczeń i zapewnień jest to, że mogą być składane przed wybranym kierownikiem, niekoniecznie tym, który potem sporządzi akt lub zamieści wzmiankę w akcie. W takich przypadkach protokoły lub zapewnienia trzeba przysyłać do właściwego miejscowo urzędu, w którym zostaną dołączone do akt zbiorowych sporządzanego lub zmienianego aktu. Z punktu widzenia urzędu wysyłającego są to pisma wychodzące, a sprawa jest ostatecznie zakończona z chwilą wysyłki. I właśnie wtedy jest problem z brakiem odrębnego symbolu klasyfikacyjnego JRWA dla protokołów i zapewnień, bo trudno użyć symbolu JRWA: 5351 - *Rejestracja aktów urodzenia, małżeństwa, zgonu i ich zmiany* skoro żadnego aktu stanu cywilnego nie sporządzono ani nie zmieniono. Ponadto tak sklasyfikowaną dokumentację trzeba by przechowywać w USC przez 100 lat ze względu na to, że dla symbolu JRWA 5351 obowiązuje kategoria archiwalna „A”. Natomiast z punktu widzenia urzędu, do którego te dokumenty zostały wysłane sytuacja jest jasna: wpływające protokoły albo zapewnienia zostaną włączone do akt zbiorowych sporządzanego czy zmienianego aktu, natomiast w aktach sprawy zostaną sklasyfikowane pod symbolem JRWA: 5351 - *Rejestracja aktów urodzenia, małżeństwa, zgonu i ich zmiany*.

Ponadto zapewnienia mogą być składane w celu uzyskania zaświadczeń:

- zaświadczenia stwierdzającego brak okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa (symbol JRWA: 5361 - *Zaświadczenia o braku okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa*),
- zaświadczenia stwierdzającego, że zgodnie z prawem polskim można zawrzeć małżeństwo (symbol JRWA: 5360 - *Zaświadczenia o zdolności do zawarcia małżeństwa za granicą*).

² W zał. nr 35 do rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie wzorów dokumentów (Dz. U. 2015, poz. 194) jest wzór „zapewnienia o braku okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa”

Jak widać zapewnienia są składane przed kierownikiem w ramach różnych postępowań i być może najlepszym sposobem rozwiązania problemu klasyfikacji dokumentacji dotyczącej zapewnień byłoby, uznanie ich za odrębne sprawy prowadzone w ramach innych postępowań.

Warto zauważyć, że opisany wyżej problem nie występuje w przypadku decyzji administracyjnych o zmianie imienia lub nazwiska, ponieważ w wykazie akt jest odrębny symbol JRWA: 5355 - *Zmiany imion i nazwisk*, z przypisaną kategorią archiwalną „B10”, pod którym można sklasyfikować wnioski i dokumenty wychodzące (decyzja dla wnioskodawcy, ewentualnie decyzja wysłana do urzędu przechowującego odpowiedni akt). Natomiast decyzja administracyjna stanowiąca podstawę wpisania wzmianki (wydana na miejscu, lub wpływająca z innego USC) powinna być klasyfikowana w aktach sprawy pod symbolem JRWA: 5351 - *Rejestracja aktów urodzenia, małżeństwa, zgonu i ich zmiany* i odłożona do akt zbiorowych odpowiedniego aktu.

Dokumentacja gromadzona podczas postępowań prowadzonych w USC, za wyjątkiem trywialnych przypadków, zwykle wymaga klasyfikacji według kilku różnych symboli JRWA, ponieważ mamy do czynienia z kilkoma różnymi sprawami – czasem nawet prowadzonymi przez różne urzędy. Na przykład w przypadku rejestracji małżeństwa w całym postępowaniu można wyróżnić:

- Zezwolenie na skrócenie terminu (symbol JRWA: 5354 - *Zezwolenia na zawarcie małżeństwa przed upływem miesiąca*)
- Przyjęcie zapewnień składanych przez nupturientów (brak symbolu JRWA),
- Przyjęcie do protokołu oświadczeń o wstąpieniu w związek małżeński złożonych przed kierownikiem USC (symbol JRWA: 5351 - *Rejestracja aktów urodzenia, małżeństwa, zgonu i ich zmiany*),
- Wpisanie aktu małżeństwa w RSC – dokumentacji nie tworząca akt sprawy zgodnie z §6.pkt. 2 ppkt. 1 instrukcji kancelaryjnej (symbol JRWA: 5351 - *Rejestracja aktów urodzenia, małżeństwa, zgonu i ich zmiany*),

- Dołączenie przypisków np. do aktów urodzenia osób, które zawarły małżeństwo (symbol JRWA 5363 - *Powiadanie innych podmiotów i jednostek organizacyjnych o zmianach dokonywanych w aktach stanu cywilnego*)
- Wydanie odpisu skróconego (symbol JRWA: 5362 - *Odpisy zupełne, skrócone i wielojęzyczne aktów stanu cywilnego*),
- Rejestracja zmiany w PESEL - dokumentacji nie tworzącej akt sprawy zgodnie z §6.pkt. 2 ppkt. 1 instrukcji kancelaryjnej (symbol JRWA: 5342 - *Aktualizowanie danych w ewidencji ludności*),
- Wysyłka jednostkowego sprawozdania do GUS (symbol JRWA: 5350 - *Statystyka urodzeń, małżeństw, zgonów*)

Poza omówionym przypadkiem protokołów i zapewnień w wykazie akt brakuje również symbolu klasyfikacyjnego dla zlecenia, które jeden USC kieruje do drugiego USC, w związku koniecznością przeniesienia aktu z systemu dotychczasowego do RSC (w trybie art. 125 ustawy PASC).

Art. 125.

4. Jeżeli wniosek o wydanie odpisu aktu stanu cywilnego lub o wydanie zaświadczeń, o których mowa w niniejszej ustawie, został złożony do kierownika urzędu stanu cywilnego, który nie przechowuje księgi stanu cywilnego, **przeniesienia aktu stanu cywilnego do rejestru stanu cywilnego dokonuje się w terminie umożliwiającym wydanie odpisu lub zaświadczenia w ciągu 10 dni roboczych od dnia złożenia wniosku.**

5. W przypadku dokonywania czynności z zakresu rejestracji stanu cywilnego, do której jest niezbędny akt stanu cywilnego, **przeniesienia aktu stanu cywilnego do rejestru stanu cywilnego dokonuje się niezwłocznie.**

Po zakończeniu 6-miesięcznego okresu przejściowego, wprowadzonego art. 145 ustawy PASC, dokumentowanie spraw związanych z realizacją zleceń nabierze znacznie większego znaczenia, ponieważ nie zachowanie terminu albo negatywne załatwienie tego rodzaju sprawy będzie miało poważne konsekwencje dla strony.

Katarzyna
Miksza

NAZWISKO W PRAWIE PRYWATNYM MIĘDZYNARODOWYM

Artykuł stanowi zapowiedź publikacji pt. „NAZWISKO W PRAWIE PRYWATNYM MIĘDZYNARODOWYM” autorstwa Katarzyny Mikszy.

Wydawcą książki jest Firma TECHNIKA IT SA, patronat nad książką objął Zarząd Główny SUSC RP.

Książka ukaże się w kwietniu 2015 r. i będzie rozprowadzana m.in. na szkoleniach SUSC.

OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA NAZWISKA

1. FUNKCJE NAZWISKA

1.1. Uwagi wprowadzające

Nazwisko osoby fizycznej, jako instytucja prawna, zahacza zarówno o interes państwa jak i jednostki. Analiza poszczególnych funkcji nazwiska pozwoli na jeszcze bardziej wyraźne wykazanie jego powiązania zarówno ze sferą publicznoprawną jak i prywatnoprawną.

Imię i nazwisko, jako elementy stanu cywilnego obok takich danych jak np. adres, służą do indywidualizacji osoby fizycznej. Indywidualizacja osoby jest niezbędna przy określaniu jej praw i obowiązków. Imię i nazwisko pełnią również funkcję identyfikacyjną. Przede wszystkim służą ustaleniu tożsamości, czyli pozwalają stwierdzić, że konkretna osoba jest właśnie „tą” osobą.

1.2. Funkcja indywidualizacyjna nazwiska

Każda osoba fizyczna jest człowiekiem ściśle oznaczonym, zindywidualizowanym. Indywidualizacja osoby jest niezbędna ze względu na poszanowanie godności

ludzkiej. Funkcja indywidualizacyjna nazwiska ma znaczenie przede wszystkim dla oznaczanej osoby, jak również dla społeczeństwa¹. Tożsamość osobista jest zatem zespołem cech charakterystycznych dla danej jednostki, a jednocześnie odróżniających ją od innych osób. Stosunki prawne powstają między oznaczonymi osobami (nawet jeżeli identyfikacja nie jest wymagana w każdej sytuacji), konkretnie oznaczone osoby są podmiotami praw i obowiązków. Indywidualizacja osób jest niezbędna w celu oznaczenia dóbr osobistych, wskazania pozycji osoby w stosunkach rodzinnych. W piśmiennictwie całość cech składających się na indywidualizację, określana jest jako tożsamość osoby fizycznej².

Indywidualizacji osoby służą dane osobowe. Są to przede wszystkim: imię i nazwisko, data i miejsce urodzenia, imiona i nazwiska rodziców, płeć, wiek i inne. Nie ulega wątpliwości, że imię i nazwisko są podstawowymi elementami indywidualizującymi osobę, inne czynniki zaś mają charakter pomocniczy.

Kompetencja do nadania dziecku imienia jest elementem władzy rodzicielskiej. Nadanie imienia jest nie tylko

prawem, ale i obowiązkiem rodziców³. Osoba nabywa nazwisko w chwili urodzenia i jest ono zazwyczaj zależne od nazwiska (nazwisk) rodziców – prawo ściśle określa sposób ustalenia nazwiska.

1.3. Funkcja identyfikacyjna nazwiska

Imię i nazwisko służą ustaleniu tożsamości osoby. Identyfikacja osoby jest potrzebna zarówno w sferze stosunków prywatno- jak i publicznoprawnych. Imię i nazwisko zawarte są przede wszystkim w dokumentach stwierdzających tożsamość osoby (na przykład w paszporcie, dowodzie osobistym, prawie jazdy, legitymacji). Omawiając sferę publicznoprawną trzeba zauważyć, że imię i nazwisko powinny być wskazane w rejestrach ludności: zbiorach danych stałych mieszkańców, byłych mieszkańców, obywateli polskich i obcych zameldowanych na okres dłuższy niż 3 miesiące, obywateli polskich i obcych zameldowanych na okres do 3 miesięcy, danych osobowych PESEL, centralnej ewidencji kierowców, Krajowym Rejestrze Karnym itd. Dane personalne, w tym nazwisko, powinny być wymienione w rejestrze wyborców

1 A. Gulczyński, *Nazwisko dziecka...*, s. 16.

2 A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 2001, s. 174.

3 W.M. Hrynicki, *Nadawanie...*, s. 70.

oraz na listach kandydatów na posłów i senatorów. Ponadto imię i nazwisko powinny być zawarte w pismach procesowych: pozwie, wniosku, akcie oskarżenia, wyroku i in.

Warto jednak zaznaczyć, że w tym samym czasie może istnieć kilkadziesiąt, kilkaset, a nawet kilka tysięcy osób tak samo nazywających się. Dlatego też imienia i nazwiska może nie wystarczyć do ustalenia tożsamości osoby⁴, w związku z tym niezbędne są dodatkowe elementy rozpoznawcze. Takimi elementami są między innymi PESEL, NIP, imiona i nazwiska rodziców, data i miejsce urodzenia, numer dokumentu stwierdzającego tożsamość cudzoziemca i inne. Należy jednak podkreślić, że podstawowym elementem służącym identyfikacji osoby jest imię i nazwisko, inne zaś środki identyfikacji mają charakter uzupełniający.

W sferze stosunków regulowanych przez prawo publiczne osoba powinna używać nazwiska w takiej formie, jaka wynika z dokumentów potwierdzających jej tożsamość. Z tego też względu istotne jest, aby we wszystkich dokumentach, które służą do potwierdzenia tożsamości osoby, widniało to samo imię i nazwisko. Co więcej, dotyczy to nie tylko dokumentów poświadczających tożsamość osoby, ale również innych dokumentów, na przykład dyplomów⁵. Warto podkreślić, że zgodnie z art. 29 ust. 3 prawa o a.s.c. imię i nazwisko cudzoziemca ustala się na podstawie dokumentu podróży lub innego dokumentu potwierdzającego jego tożsamość i obywatelstwo.

W sferze stosunków prywatnoprawnych posługiwanie się imieniem i nazwiskiem ma charakter bardziej swobodny. W wielu sprawach bieżących życia codziennego w ogóle nie dochodzi do identyfikacji osoby. Może też wystarczyć wskazanie samego nazwiska, w mniejszym zaś gronie społecznym – rodzinie, wśród znajomych – często wystarczy samo imię.

4 R. Rajkowski, *Zmiana nazwiska*, Warszawa 1955, s. 79.

5 W szczególności dotyczy to dyplomów uzyskanych za granicą. Ważne jest, aby na przykład potencjalny pracodawca nie miał wątpliwości, że dyplom uzyskała właśnie ta konkretna osoba ubiegająca się o pracę. Może to stanowić problem, jeżeli w dokumencie poświadczającym tożsamość osoby i jej dyplomie widnieją różne imiona i nazwiska.

Nie można jednak negować znaczenia nazwiska w obrocie cywilnoprawnym. Oznaczenie osoby przy pomocy imienia i nazwiska pozwala przypisać jej charakter podmiotu stosunku prawnego. Kodeks cywilny nie zawiera żadnych postanowień dotyczących obowiązku indywidualizacji osoby przy pomocy imienia i nazwiska⁶. W piśmiennictwie podkreśla się, że to rozwój stosunków społecznych i norm prawnych doprowadził do utrwalenia się zasady, że osobę fizyczną należy oznaczać za pomocą imienia i nazwiska⁷.

Nazwisko może pełnić funkcję firmy osoby fizycznej. Również firma osoby prawnej może zawierać nazwisko osoby fizycznej, jeżeli ma na celu ukazanie związku tej osoby z powstaniem lub działalnością przedsiębiorstwa⁸. Firmy niektórych spółek powinny zawierać nazwiska wspólników⁹. Tytułem przykładu można nadmienić spółkę jawną, partnerską, komandytową oraz komandytowo-akcyjną.

Nazwisko może być również znakiem towarowym. Zgodnie z art. 120 ust. 2 ustawy z dnia 30 czerwca 2000 r. Prawo własności przemysłowej znakiem towarowym może być w szczególności wyraz, a tym wyrazem może być nazwisko¹⁰.

Kontynuując omawianie kwestii identyfikacji osoby w stosunkach z zakresu prawa prywatnego należy również zwrócić uwagę na fakt, że osoby mające więcej niż jedno imię albo (i) nazwisko często posługują się tylko jednym z nich. Możliwe jest również, że osoba posługuje się swoim imieniem i nazwiskiem, ale w innej formie niż wynika z dokumentów potwierdzających tożsamość. W stosunkach prywatnoprawnych dopuszczalne jest również posługiwanie się innymi niż imię i nazwisko oznaczeniami, na przykład pseudonimem.

W sferze stosunków prywatnoprawnych dopuszczalne jest posługiwanie się innym nazwiskiem niż wskazanym w do-

6 Artykuł 78 k.c. nie odwołuje się do imienia i nazwiska mówiąc o własnoręcznym podpisie.

7 S. Grzybowski, *Nazwisko...*, s. 485 i n.

8 Artykuł 43⁵ k.c.

9 Dotyczy to przede wszystkim spółek osobowych. Wskazanie nazwiska w firmie ma służyć identyfikacji wspólników (tak: R. Stefanicki, *Prawo do nazwy (firmy) i jego ochrona*, Kraków 1999, s. 74).

10 M. Urban, *Nazwisko historyczne jako znak towarowy*, Warszawa 2001, s. 101.

kumentach osoby. Na przykład małżonek, który nie zmienił nazwiska po zawarciu małżeństwa, w życiu prywatnym może posługiwać się nazwiskiem współmałżonka. Również można przedstawić sytuację odwrotną: osoba, która wskutek zawarcia małżeństwa zmieniła nazwisko może w pewnych sytuacjach posługiwać się również nazwiskiem rodzowym.

1.4. Nazwisko jako dobro osobiste

Powyżej zostało już zaznaczone, że nazwisko może też być rozpatrywane jako instytucja prywatnoprawna. Przede wszystkim jest ono jednym z najważniejszych dóbr osobistych człowieka. Zgodnie z art. 23 k.c.¹¹ nazwisko, jako jedno z dóbr osobistych, podlega ochronie na mocy kodeksu cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych aktach prawnych.

Zasady ochrony dóbr osobistych, w tym nazwiska, wskazuje art. 24 k.c.. Zgodnie z nim, należy odróżnić dwie sytuacje: gdy istnieje zagrożenie naruszenia dobra osobistego i gdy zostało ono naruszone¹². Z art. 24 k.c. wynikają następujące roszczenia:

- o zaniechanie działania zagrażającego dobru osobistemu;
- o usunięcie skutków naruszenia;
- o zadośćuczynienie pieniężne.

W literaturze wskazuje się, że obecnie nazwisko można zakwalifikować, jako element prawa do prywatności w rozumieniu danych osobowych¹³. Podkreśla się jednocześnie, że ochrona nazwiska jest zagadnieniem szerszym, gdyż obejmuje żądanie zaniechania bezprawnego używania nazwiska, jak i prawo do zmiany nazwiska.

2. CZYNNIKI WPLYWAJĄCE NA KSZTAŁT NAZWISKA

2.1. Uwagi wprowadzające

Nabycie nazwiska jest ściśle określone poprzez prawo i zależy od wielu czynni-

11 Dz.U. z 1964 r. Nr 16, poz. 93 ze zm.

12 J. Chaciński, *Prawa podmiotowe. Ochrona dóbr osobistych*, Lublin 2004, s. 135.

13 E. Dobrodziej, *Ochrona dóbr osobistych. Aspekty prawne i praktyczne*, Bydgoszcz 2003, s. 22. W. M. Hrynicky, *Nadawanie...*, s. 62.

ków. Pierwsze nabywane nazwisko, zwane rodzimym, zależy zazwyczaj od nazwiska rodziców, a zatem od przynależności do konkretnej rodziny, grupy. Ponadto czynnikami wpływającymi na nazwisko jest bycie obywatelem konkretnego państwa, pobyt na terytorium konkretnego państwa, bycie przedstawicielem konkretnej narodowości (na przykład stanowiącej mniejszość narodową w danym państwie). Ponadto czynnikiem wpływającym na brzmienie nazwiska może być w niektórych państwach – zgodnie z ich językami – płeć.

2.2. Przynależność do rodziny a nazwisko

Przez dłuższy okres czasu nazwisko pełniło głównie rolę wskaźnika przynależności osoby do konkretnej rodziny. Już w wieku XIV nazwiska, na przykład odapelatywne¹⁴ lub kończące się na -ski, były wspólne dla całego rodu, przechodziły z pokolenia na pokolenie, z męża na żonę.

Również przez długi okres czasu aż do wieku XX było zasadą, że żona nabywa nazwisko męża, a dzieci - nazwisko ojca. Jednakże obecnie coraz bardziej podkreśla się indywidualny charakter osoby fizycznej. Ma to również wpływ na podejście ustawodawców do przepisów regulujących nabycie nazwiska. Doskonałym przykładem ewolucji regulacji nazwisk są polskie przepisy dotyczące nazwisk małżonków. Artykuł 40 projektu prawa małżeńskiego z 28 maja 1929 r.¹⁵ przewidywał, że żona nabywa nazwisko męża, jednakże ma prawo do zachowania swego nazwiska rodzowego przez dodanie go do nazwiska mężowskiego¹⁶. Obowiązek przyjęcia przez żonę nazwiska męża przewidywał również art. 17 dekretu

z 1945r.¹⁷ Podobnie jak wcześniejszy projekt, dekret przewidywał możliwość dołączenia do nazwiska mężowskiego nazwiska rodzowego. Artykuł 25 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (dalej: k.r.o.) w pierwotnej jego wersji przewidywał, że żona automatycznie nabywa nazwisko męża, chyba że złoży oświadczenie o pozostaniu przy swoim dotychczasowym nazwisku. W 1998 r. doszło do zmiany wspomnianego artykułu, między innymi zrezygnowano z automatycznego nabycia nazwiska męża przez żonę¹⁸. Trzeba jednak podkreślić, że zarówno zmiana nazwiska ze względu na zawarcie związku małżeńskiego, jak i pozostanie przy dotychczasowym nazwisku wskazuje na powiązanie osoby z rodziną. W pierwszym wypadku podkreśla się więź małżeńską. W drugim przypadku na pierwszym planie pozostaje pochodzenie osoby, więź z rodem¹⁹.

Nazwisko z wartości rodzinnej coraz bardziej zmienia się w wartość osobistą konkretnej osoby. Coraz częstsze są sytuacje, gdy członkowie jednej rodziny noszą różne nazwiska. Dotyczy to nie tylko małżonków, ale również dzieci. Na przykład w sytuacji, gdy rodzice dziecka noszą różne nazwiska, zrezygnowano z nadania dziecku jedynie nazwiska ojca, ale przewidziano, że dziecko nabywa nazwisko dwuczłonowe, składające się z nazwiska ojca i nazwiska matki. Wobec tego w sytuacji, gdy rodzice noszą różne nazwiska – dziecko nabędzie nazwisko różniące się od nazwiska zarówno ojca, jak i matki. Tylko rodzeństwo będzie miało takie same nazwiska.

Imię zasadniczo nie świadczy o przynależności do konkretnej rodziny. W odróżnieniu od nazwiska, które niejako „dziedziczymy” po rodzicach, imię całkowicie zależy od wyboru rodziców. Zdarza się, że w rodzinach pewne imiona są spotykane częściej niż inne. Na przykład imię dziecko również może otrzymać „po kimś”, czyli rodzice nadają dziecku imię, które noszą sami, nosili ich rodzice lub krewni. Jednakże może się zdarzyć również sytuacja, że powtarzanie się imion

w ramach tej samej rodziny jest ustawowo zakazane. Na przykład we Włoszech nie wolno dziecku nadać imienia takiego samego, jakie nosi żyjący rodzic, brat lub siostra dziecka.

2.3. Przynależność etniczna a nazwisko

Nazwisko może być również wyrazem tożsamości etnicznej osoby. Brzmienie nazwiska będzie zatem zależało to języka i kultury narodu, z którym identyfikuje się osoba. Szczęólnego znaczenia nabiera to w sytuacji tzw. mniejszości narodowych. Prawo do używania nazwiska zgodnie z pisownią języka mniejszości zagwarantowane jest między innymi na mocy art. 11 konwencji ramowej o ochronie mniejszości narodowych²⁰. Należy jednak mieć na uwadze, że konwencja ustanawia jedynie standardy ochrony mniejszości, sposób zaś wprowadzenia ich do prawodawstwa państw pozostawia poszczególnym ustawodawcom.

Niektóre dwustronne umowy zawarte przez Polskę zawierają przepisy dotyczące imion i nazwisk mniejszości narodowych. Przykładem może służyć polsko-litewski traktat o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy²¹. Zgodnie z jego art. 14 mniejszość polska na Litwie i odpowiednio mniejszość litewska w Polsce mają prawo do używania swych imion i nazwisk w brzmieniu języka mniejszości narodowej²².

Przepisy dotyczące nazwisk mniejszości są zawarte również w prawodawstwie krajowym. Tytułem przykładu art. 7 polskiej ustawy o mniejszościach narodowych i językach regionalnych²³ głosi, że osoby należące do mniejszości narodowych mają prawo do używania i pisowni swoich imion i nazwiska zgodnie z zasadami pisowni języka mniejszości.

14 Nazwiska odapelatywne Z. Kaleta określa jako nazwiska utworzone od wyrazów pospolitych (*Nazwisko w kulturze polskiej*, Warszawa 1998, s. 46). Nazwiska te wskazywały na cechy zewnętrzne danej osoby, wyrażały subiektywną ocenę człowieka.

15 Zwany też projektem Lutostańskiego.

16 K. Lutostański, *Zasady projektu prawa małżeńskiego uchwalonego przez Komisję kodyfikacyjną w dniu 28 maja 1929*, Komisja kodyfikacyjna, Podsekcja I prawa cywilnego, T. 1, z. 3, Warszawa 1931, s. 72 i nast.

17 Dekret z 25 września 1945 r. Prawo małżeńskie, Dz.U. 1945 Nr 48, poz. 270.

18 Dz.U. z 1998 r. Nr 117, poz. 757.

19 Jest to charakterystyczne dla systemów romańskich, np. prawa hiszpańskiego.

20 Dz.U. z 2002 r. Nr 22, poz. 209.

21 Podpisany w Wilnie dnia 26 kwietnia 1994 r., Dz.U. z 1995 r. Nr 15, poz. 71.

22 Podobne postanowienia zostały zawarte w art. 11 traktatu polsko-ukraińskiego o dobrym sąsiedztwie, przyjaznych stosunkach i współpracy z dnia 18 maja 1992 r. (Dz.U. z 1993 r. Nr 125, poz. 573) oraz w art. 15 polsko-białoruskiego traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy z dnia 23 czerwca 1992 r. (Dz.U. z 1993 Nr 118, poz. 527).

23 Dz.U. z 2005 r. Nr 17, poz. 141.

Regulacje tego rodzaju podkreślają fakt, że nazwisko jest elementem tożsamości narodowej. Są to jednak przede wszystkim sprawy wewnętrzne poszczególnych państw, gdyż dotyczą ich obywateli. Może to również stanowić element współpracy między państwami, w szczególności tymi sąsiadującymi.

2.4. Przynależność państwowa a nazwisko

Poszczególne państwa mają własne regulacje problematyki nazwiska. Powstaje zatem pytanie – czy dotyczą one tylko obywateli danego państwa, czy także innych osób – jeżeli pozostających w „zasięgu działania” danego państwa (np. przebywają na jego obszarze, nawiązują tam stosunki prawne itp.).

W szczególności często regulacje dotyczące zmiany nazwiska bez zmiany stanu cywilnego są zarezerwowane wyłącznie dla własnych obywateli, ale niekiedy dopuszczane są wyjątki od tej zasady. Tytułem przykładu, art. 2 ustawy o zmianie imienia i nazwiska²⁴ przewiduje możliwość dokonania zmiany również dla apatrydów mających miejsce stałego pobytu w Polsce oraz dla osób posiadających w Polsce status uchodźcy. Jest to tym bardziej istotne, gdyż większość dokumentów poświadczających tożsamość osoby jest wydawana w państwie, którego obywatelstwo osoba posiada.

2.5. Płeć i stan cywilny a nazwisko

Brzmienie nazwiska może zależeć od płci noszącej je osoby. Na przykład, dotychczas w języku polskim żeńskie nazwiska równe przymiotnikom oraz w formie męskiej kończące się na –ski, –cki utrzymały odmianę i zmianę rodzaju gramatycznego. Podobnie jest również w innych językach słowiańskich. Na przykład, w języku rosyjskim nazwiska męskie kończące się na –ij, w formie żeńskiej będą kończyły się na –aja. Podobnie w języku czeskim nazwiska w formie żeńskiej są tworzone przez dodanie

do nazwiska ojca lub męża członu –ová lub litery –á w miejsce –ý. W większości państw, gdzie językiem urzędowym jest język inny niż słowiański, nazwiska nie zmieniają się zależnie od płci²⁵, nawet te pochodzenia słowiańskiego.

Końcówka nazwiska może wskazywać nie tylko na płeć osoby, ale i na stan cywilny, w szczególności kobiety. Przez długi czas w Polsce nazwiska panięskie i odmężowskie miały odpowiednie przyrostki. Nazwiska panięskie kończyły się na –ówna, –anka, odmężowskie zaś na –ina, –owa. Obecnie jednak oficjalnie z przyrostków zrezygnowano, ale nie w stosunkach prywatnych. Tak więc oficjalnie, jeżeli pan nazywa się Nowak, tak samo będzie się nazywała jego żona i córka. Jednakże w niektórych państwach dotychczas obowiązują podobne zasady pisowni nazwisk. Na Litwie nazwiska nie tylko mają różne końcówki ze względu na płeć, ale też mogą różnić się nazwiska panny i mężatki. Z czasem zaczęto podnosić, że z psychologicznego punktu widzenia lepiej jest, gdy końcówka nazwiska kobiety nie wskazuje na jej stan cywilny. W związku z tym w 2003 r. na Litwie przeprowadzono reformę w tym zakresie i pozwolono formować nazwiska żeńskie z neutralną końcówką nie wskazującą na jej stan cywilny.

3. CHARAKTER PRAWNY NAZWISKA

3.1. Uwagi wprowadzające

Brak jest w piśmiennictwie zgodności co do tego, kiedy w Polsce ukształtowało się nazwisko rozumiane w dzisiejszym znaczeniu. Pojmowane jako instytucja prawna, posiadająca takie cechy jak niezmienność, powszechność, obowiązkowość, ponadto będąca przedmiotem ochrony prawnej jako dobro osobiste człowieka. Zgodnie z obowiązującym prawem należy ustalić nazwisko każdej osoby fizycznej, używanie ustalonego nazwiska w określonych sytuacjach jest obowiązkowe, ponadto każda osoba ma prawo do uzyskania ustalonego nazwiska²⁶. Nazwisko jest elementem szeroko

rozumianego stanu cywilnego²⁷. Ustawa prawo o a.s.c. definiuje stan cywilny w art. 2 jako sytuację prawną osoby wyrażoną przez cechy indywidualizujące osobę, kształtowaną przez zdarzenia naturalne, czynności prawne lub orzeczenia sądów, lub decyzje organów, stwierdzoną w akcie stanu cywilnego.

Wiadome jest, że projekty regulacji prawnych dotyczących nazwisk pojawiły się w Polsce pod koniec wieku XVIII²⁸. Pomijając kwestie *stricte* historyczne dotyczące formowania się nazwiska, należy z większą uwagą przyrzeć się cechom nazwiska, które ukształtowały się z czasem, a obecnie wyrażone są w przepisach prawa.

Niektóre z cech nazwiska wskazują na jego charakter publicznoprawny, inne zaś na prywatnoprawny. W piśmiennictwie²⁹ przyjmuje się, że następujące przymioty nazwiska są potwierdzeniem jego publicznoprawnego charakteru:

- wpis nazwiska w dokumentach poświadczających tożsamość osoby;
- obowiązek posiadania nazwiska;
- obowiązek posługiwania się nazwiskiem w pewnych sytuacjach (na przykład w kontaktach w władzami);
- ustalenie nazwiska, jakie będzie nosiło dziecko lub małżonek, zgodnie z prawem;
- urzędowe potwierdzenie zmiany nazwiska;
- obowiązek rejestracji nazwiska w aktach stanu cywilnego;
- znaczenie porządkowe nazwiska: państwo powinno znać nazwiska swoich obywateli (na przykład do celów podatkowych, wojskowych).

Na prywatnoprawny charakter nazwiska wskazuje uznanie go za dobro osobiste, które podlega ochronie cywilnoprawnej, administracyjnoprawnej jak i prawnokarnej.

27 St. L. Stadniczenko, *Prawa stanu cywilnego dziecka*, w: *Pochodzenie dziecka. Polskie regulacje prawne na tle ustawodawstw wybranych państw europejskich*, red. St. L. Stadniczenko, M. Gólowkin-Hudała, Opole 2005, s. 16 i nast.

28 A. Gulczyński, *Nazwisko dziecka...*, s. 68.

29 O. Edlbacher, *Das Recht des Namens in systematischer Darstellung. Ein Handbuch vor allem für die Praxis*, Wien 1978, s. 27 i nast.

24 Ustawa z 17 października 2008 r. o zmianie imienia i nazwiska, Dz.U. z 2008 r. Nr 220, poz. 1414.

25 T. Kisala, *Nasze nazwiska*, Warszawa 1996, s. 15.

26 S. Grzybowski, *System prawa cywilnego*, t. I, Warszawa 1985, s. 328.

3.2. Powszechność nazwiska. Obowiązek jego posiadania oraz używania

Przez długi okres czasu nazwiskami posługiwała się przede wszystkim szlachta. „Dziedziczne” nazwisko, a więc przechodzące z ojca na dzieci, pojawiło się w tej warstwie społeczeństwa około XV wieku. Nazwiska chłopów i mieszczańskich kształtowały się do końca XVI wieku, do czasu, gdy w całej Rzeczypospolitej wprowadzony został obowiązek zakładania kościelnych ksiąg metrykalnych (1593r.)³⁰.

Na przełomie XVI-XVII wieku nazwisko jako druga nazwa osobowa stało się powszechne. W literaturze zwraca się uwagę, że posiadanie drugiej nazwy osobowej było spowodowane raczej koniecznością niż obowiązkiem³¹: należało w jakiś sposób oznaczyć osoby uczestniczące w obrocie prawnym.

Powstanie obowiązku posiadania nazwisk wiąże się zazwyczaj z działalnością władz zaborczych na terenach polskich w XVIII wieku³². Obowiązek ten dotyczył przede wszystkim ludności żydowskiej. Na terytorium zaboru austriackiego Józef II patentem cesarskim z 23 lipca 1787 r. nakazał przybranie nazwisk w terminie dwóch lat, a Franciszek I patentem cesarskim z 21 lutego 1805 r. rozciągnął ten obowiązek na tereny przyłączone w czasie trzeciego zaboru. W zaborze pruskim zostały wydane aż trzy edykty królewskie w tym zakresie – pierwszy w 1796 roku, kolejny z 17 kwietnia 1797 r. a najważniejszy edykt, wyznaczający ostatni sześciomiesięczny termin do przybrania nazwiska, pochodził z dnia 11 marca 1812 r. Podobne edykty zostały wydane również w zaborze rosyjskim³³. Edykty te jednakże, co zostało zaznaczone wcześniej, dotyczyły przede wszystkim ludności żydowskiej, w innych warstwach społeczeństwa posiadanie nazwiska było już powszechne. Na ustalenie się obowiązku posiadania nazwiska wpływy

miały również nowe kodyfikacje prawa cywilnego³⁴.

Pomimo wprowadzenia obowiązku posiadania nazwisk, część społeczeństwa nadal ich nie posiadała. Nadawanie nazwisk osobom nie posiadającym ich polegało zazwyczaj na przekształceniu dotychczasowych przydomków i innych określeń. Konieczna była również stabilizacja posiadanych nazwisk i tu nieocenione okazały się metryki kościelne, w których spisywano ochrzczonych i zaślubionych³⁵. Z czasem polepszała się jakość metryk, aktów stanu cywilnego, co również wpłynęło na utrwalenie się obowiązku posiadania nazwiska.

Nie ulega wątpliwości, że współczesne nazwisko cechuje zarówno powszechność jak i obowiązkowość jego posiadania. Każda osoba fizyczna posiada nazwisko. Jest ono nabywane w chwili urodzenia.

Pomimo że w prawie polskim brak przepisu, który by w sposób wyraźny ustalał obowiązek posiadania nazwiska, jednak wynika to z treści przepisów między innymi kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, prawa o aktach stanu cywilnego i innych. Ponadto o jego obowiązkowym charakterze może świadczyć fakt, że ustalone zgodnie z prawem nazwisk figuruje ono we wszystkich dokumentach identyfikujących osobę. Ustalone zgodnie z prawem nazwisko powinno przede wszystkim być wpisane do ksiąg stanu cywilnego. Jest ono elementem obowiązkowym aktu urodzenia, aktu małżeństwa i aktu zgonu.

Obok obowiązku posiadania nazwiska trzeba również podkreślić obowiązek jego używania. Osoba powinna używać nazwiska ustalonego zgodnie z prawem. Chodzi przede wszystkim o używanie nazwiska w kontaktach z władzami, do wskazywania nazwiska w rejestrach państwowych.

3.3. Prawo do posiadania nazwiska

Z obowiązkiem posiadania nazwiska koreluje prawo osoby do jego posiadania:

34 Między innymi: w zaborze pruskim pruskie prawo krajowe z 1794 r.; w Galicji: wprowadzony w 1783 r. patent obejmujący prawo małżeńskie, pierwsza księga tzw. kodeksu józefińskiego, kodeks cywilny Zachodniogalicyski z 1797 r.; w Księstwie Warszawskim: kodeks Napoleona z 1804 r.

35 A. Guleczyński, *Nazwisko dziecka...*, s. 99 i nast.

każda osoba ma prawo, aby było ustalone jej nazwisko. Prawo do nazwiska oznacza ponadto prawo do jego używania – nie tylko w sytuacjach urzędowych, ale we wszystkich sytuacjach życia codziennego³⁶.

W polskim prawie nie ma przepisu, który *explicite* wyraża prawo podmiotowe do posiadania nazwiska, wniosek taki wypływa z całokształtu przepisów dotyczących ustalenia nazwiska.

W niektórych państwach prawo do imienia i nazwiska jest wprost określone w przepisach prawnych. Jako przykład może służyć art. 2.20 ust. 1 litewskiego kodeksu cywilnego³⁷, zgodnie z którym każda osoba fizyczna ma prawo do imienia. Prawo to obejmuje prawo do nazwiska, pseudonimu oraz do imienia (imion). W dalszej swej części wspomniany artykuł określa zakres prawa do nazwiska. Prawo do nazwiska oznacza prawo do używania nazwiska, imienia w formie pełnej lub skróconej (na przykład, jeżeli osoba ma dwa imiona może używać jednego), do ich zmiany. Ponadto osoba ma prawo żądać, aby inne osoby nie używały jej nazwiska oraz nie działały w jej imieniu.

3.4. Stabilność nazwiska a możliwość jego zmiany

Ze względu na funkcje spełniane przez nazwisko istotne znaczenie ma jego stabilność, między innymi stałość brzmienia oraz pisowni³⁸. W literaturze cecha ta jest również określana względną stabilizacją nazwiska³⁹. Konsekwencją zasady stałości nazwiska są wyraźnie określone podstawy i sposoby jego zmiany⁴⁰.

36 G. Loiseau, *Le nom, objet d'un contrat*, Paris 1997, s. 120.

37 Lietuvos Respublikos Civilinis kodeksas, Valstybės Žinios. 2000, Nr 74-2262.

38 J.M. Zawadzki, *1000 najpopularniejszych nazwisk w Polsce*, Warszawa 2002, s. 11i nast.

39 P. Kasprzyk, *Problematyka używania imienia i nazwiska oraz jego zmiany w aspekcie migracji obywateli polskich*, w: *Prawnorożdzinne i społeczne konsekwencje migracji zarobkowej. Wybrane zagadnienia*, red. S. L. Stadniczenko, M. Gólowkin-Hudała, A. Wilk, Opole 2009, s. 52.

40 P. Wypych, *Wpływ administracyjnej zmiany nazwiska rodziców (rodzica) na nazwisko dziecka w świetle regulacji ustawy o zmianie imion i nazwisk oraz kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*, *TiUSC* 2004, nr 1, 6.

30 T. Kisala, *Nasze nazwiska*, Warszawa 1996, s. 13.

31 S. Grzybowski, *Nazwisko...*, s. 491.

32 S. Grzybowski, *Nazwisko...*, s. 514; A. Gulczyński, *Nazwisko dziecka...*, s. 79 i nast.

33 S. Grzybowski, *Nazwisko...*, s. 506 i nast.

Ogólnie przyjętą zasadą jest, że dziecko nosi nazwisko, lub nazwiska rodziców. W literaturze wskazuje się, że zasada, iż dziecku nadawane jest nazwisko ojca, była ukształtowana już w wieku XVIII⁴¹. Wyjątek stanowiły dzieci nieślubne – nosiły one nazwisko matki.

Jednakże z różnych przyczyn może dojść do zmiany nabytego nazwiska.

Z historycznego punktu widzenia, najczęstszą przyczyną zmiany nazwiska było zawarcie związku małżeńskiego. Taka zmiana możliwa była również w wyniku adopcji. Jako wyjątkowe zjawisko A. Gulczyński wymienia zmianę nazwiska w wypadku objęcia ordynacji⁴². S. Grzybowski zaś wskazuje, że zmiana nazwiska możliwa była również w przypadku nobilitacji lub przyjęcia chrztu⁴³. W XVI i XVII wieku tzw. sądy rugowe mogły pozbawić przestępcę jego dotychczasowego nazwiska i nadać mu nazwisko niegodne, na przykład przypominające popełnioną zbrodnię⁴⁴. Należy podkreślić, że wszystkie wcześniej wskazane możliwości zmiany nazwiska nie zależały od woli osoby zainteresowanej.

Również w czasach współczesnych zmiana nazwiska najczęściej jest związana ze zmianą stanu cywilnego (zawarcia małżeństwa, przysposobienia). Ponadto w większości ustawodawstw przewidziane są również możliwości zmiany nazwiska bez zmiany stanu cywilnego. Współcześnie w większości wypadków zmiana nazwiska zależy od woli osoby zainteresowanej.

Przepisy prawa szczegółowo regulują możliwości i zasady zmiany nabytego nazwiska. W szczególności w zakresie administracyjnej zmiany nazwiska prawo polskie zmieniało się niejednokrotnie. Obecnie obowiązuje ustawa z 17 października 2008 r. o zmianie imienia i nazwiska.

Również przepisy z zakresu prawa rodzinnego odnośnie zmiany nazwiska ze względu na status rodzinny osoby ulegały zmianie. Ewolucję podejścia do nazwiska można zaobserwować analizując jego zmianę ze względu na zawarcie małżeństwa. W okresie II Rzeczypospolitej zasadą

było jednolite, wspólne nazwisko małżonków, będące dotychczasowym nazwiskiem męża⁴⁵. Kobieta po zawarciu małżeństwa obligatoryjnie zmieniała nazwisko. Stopniowo podejście do nazwiska kobiety po zawarciu małżeństwa się zmieniło. Skutkiem tego jest obecna regulacja, na mocy której kobieta albo mężczyzna mogą zmienić nazwisko ze względu na zawarcie małżeństwa, jeżeli zaś nie dokonają wyboru nazwiska, każde z nich pozostaje przy swoim dotychczasowym nazwisku.

Zmiana nazwiska nabytego w chwili urodzenia jest sytuacją wyjątkową. W pewnych sytuacjach, na przykład przy zawarciu albo rozwiązaniu małżeństwa, przysposobieniu, prawo zezwala na złożenie stosownych oświadczeń dotyczących nazwiska. Zmiana nazwiska może również nastąpić w trybie administracyjnym. Jednakże w piśmiennictwie podkreśla się potrzebę zapewnienia ciągłości nazwiska w szczególności w sytuacjach wykraczających poza granice jednego państwa⁴⁶.

O próbach zapewnienia ciągłości nazwiska można mówić zarówno na poziomie krajowym jak i międzynarodowym. Kwestie związane z nabyciem, zmianą, zapisywaniem nazwisk regulowane są przede wszystkim przez ustawodawstwa krajowe. Nawet w Unii Europejskiej dotychczas problematyka ta pozostaje w wyłącznej kompetencji państw członkowskich. Na poziomie zaś międzynarodowym na szczególną uwagę zasługuje działalność Międzynarodowej Komisji Stanu Cywilnego w zakresie uregulowania pewnych kwestii dotyczących nazwisk.

Nazwisko nie raz było przedmiotem rozważań zarówno Europejskiego Trybunału Praw Człowieka jak i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Jednak należy zwrócić uwagę, że konwencje międzynarodowe oraz orzecznictwo międzynarodowych trybunałów dotyczą przede wszystkim sposobu traktowania nazwiska nabytego w jednym państwie przez drugie państwo, a często – kwestii bardziej technicznych, takich jak transliteracja,

transkrypcja. Kwestie zaś samej możliwości nabycia, zmiany i sposoby zmiany nazwiska nadal regulują prawa krajowe.

4. NAZWISKO A INNE SPOSOBY OZNACZENIA OSOBY

Imię i nazwisko nie stanowią jedyne sposobu identyfikacji i indywidualizacji osoby. Służą temu również inne środki, między innymi: pseudonim, numer, podpis lub nawet parafka. Chociaż jedynie imię i nazwisko figurują w aktach stanu cywilnego oraz dokumentach potwierdzających tożsamość osoby, to jednak należy przywrócić się również innym wskazanym oznaczeniom osoby fizycznej.

Pseudonim. Pseudonim określane jest jako „imię, nazwisko lub inna nazwa, których ktoś używa, aby ukryć swoje prawdziwe imię lub nazwisko”⁴⁷. Bardziej dokładnie „pseudonim” jest zdefiniowany w słowniku pod redakcją Doroszewskiego: „nazwisko lub imię zmyślone, przybrane, używane zamiast właściwego przez pisarzy, aktorów, dziennikarzy lub działaczy konspiracyjnych”⁴⁸. Pseudonim w dobie obecnej kojarzony jest przede wszystkim z twórczością artystyczną, gdyż to właśnie artyści najczęściej obierają pseudonimy. Pewne osoby są znane bardziej pod pseudonimem niż pod prawdziwym nazwiskiem, np. Bolesław Prus, Mark Twain, Dalida, Violetta Villas i wiele innych. Jednakże pod pseudonimami „kryją się” również często przestępcy. Co prawda w ich gwarze jest ono określane raczej jako „ksywa”⁴⁹. Ponadto jako rodzaj pseudonimu mogą być uznane imiona przybrane przez osoby wstępujące do zakonów.

Ustawa o prawie autorskim i prawach pokrewnych wskazuje, że autorskie prawa osobiste chronią prawo twórcy do oznaczenia utworu między innymi pseudonimem⁵⁰. Również kodeks cywilny w art.

41 A. Gulczyński, *Nazwisko dziecka...*, s. 74.

42 A. Gulczyński, *Nazwisko dziecka...*, s. 88.

43 St. Grzybowski, *Nazwisko...*, s. 503.

44 A. Czajkowska, *Zmiana imion...*, s. 25 i nast.

45 P. Wypych, *Regulacja nazwisk małżonków po nowelizacji kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z 1998 r.*, KPP 2000, z.1, s. 53.

46 J. Rossolillo, *Personal identity at a crossroad between private international law, international protection of human rights an EU law*, YPII 2009, vol. 11, s. 145.

47 Elektroniczna wersja słownika języka polskiego udostępniana przez Wydawnictwo Naukowe PWN SA : <http://sjp.pwn.pl/slownik/2572911/pseudonim>.

48 Elektroniczna wersja słownika języka polskiego udostępniana przez Wydawnictwo Naukowe PWN SA : <http://doroszewski.pwn.pl/haslo/pseudonim/>.

49 Elektroniczna wersja słownika języka polskiego udostępniana przez Wydawnictwo Naukowe PWN SA : <http://sjp.pwn.pl/szukaj/ksywa>.

50 Artykuł 16 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych z 4 lutego 1994r, Dz.U. z 1994 r. Nr 24 poz. 83 ze zm.

23 przewiduje ochronę pseudonimu jako dobra osobistego osoby fizycznej. Należy jednak zwrócić uwagę, że imię i nazwisko służą najczęściej do oznaczenia osoby wobec władz publicznych, pseudonim zaś częściej jest skierowany do szerszego grona⁵¹.

Można śmiało stwierdzić, że większość osób korzystająca z Internetu posiada pseudonim. W środowisku internetowym określany on jest często jako „nick”, inaczej: nazwa użytkownika. „Nick” jest oznaczeniem, pod którym osoba występuje w różnorodnych forach internetowych, uczestniczy w aukcjach internetowych itp. Sąd Najwyższy w 2008 r. orzekł, że „nick” podlega ochronie tak samo jak nazwisko lub pseudonim⁵². We wspomnianym wyroku SN wyjaśnia, że „przybranie przez użytkownika innej nazwy niż jego własne nazwisko, pseudonim, którym się dotychczas posługuje np. w działalności artystycznej, firma pod którą prowadzi działalność gospodarczą nie stanowi nic innego jak przybranie pseudonimu w celu umożliwienia indywidualizacji danej osoby, ale właśnie z pominięciem jej imienia i nazwiska”.

Przydomek. Przewisko. Pojęcia „przydomek” i „przewisko” znaczą nadaną komuś dodatkową nazwę, charakterystyczną dla danej osoby⁵³, z tą różnicą, że „przewisko” często ma charakter złośliwy, pejoratywny. Przewisko lub przydomek osobie nadaje środowisko, często mają one charakter przypadkowy i nie zależą od woli zainteresowanej osoby⁵⁴. Oznaczenia te służą zatem do indywidualizacji osoby w konkretnym środowisku⁵⁵. Przewiska i przydomki zasadniczo mają charakter indywidualny, jednak również mogą wystąpić przewiska, przydomki rodzinne. Przewiska rodzinne mogą służyć na przykład odróżnieniu kilku rodzin o tym

samym nazwisku mieszkających w jednej miejscowości. Prawo nie reguluje przybrania, używania, ochrony przydomku i przewiska. Również oznaczenia te nie mają w praktyce znaczenia na arenie międzynarodowej.

Numer. Coraz częściej identyfikacji osoby służą numery, które można umownie podzielić na urzędowe/oficjalne o charakterze publicznoprawnym i inne.

Do tych pierwszych w Polsce należą przede wszystkim numery: PESEL oraz NIP. Numery te w odróżnieniu od nazwiska mają charakter raczej wewnętrzpaństwowy, służą do oznaczenia osoby w państwie w konkretnym, zdefiniowanym prawnie celu. Nie są to oznaczenia samodzielne – występują zazwyczaj obok imienia i nazwiska, mają więc charakter pomocniczy w stosunku do tych oznaczeń.

Numer PESEL, zgodnie z art. 15 ust. 2 ustawy o ewidencji ludności, jest 11-cyfrowym, stałym symbolem numerycznym jednoznacznie identyfikującym osobę fizyczną. Nadaje go minister właściwy do spraw wewnętrznych⁵⁶. Numer ten nadaje się nie tylko obywatelom polskim, ale również obcokrajowcom zameldowanym w Polsce na pobyt stały lub czasowy trwający ponad 3 miesiące lub którzy podlegają na terytorium Polski ubezpieczeniom społecznym lub ubezpieczeniu zdrowotnemu. Powszechny Elektroniczny System Ewidencji Ludności jest przede wszystkim zbiorem danych dotyczących osób stale lub czasowo przebywających na terytorium RP, osób ubiegających się o dowód osobisty lub paszport w RP. Jest to rejestr publiczny⁵⁷. Numer PESEL wpisuje się do dokumentów tożsamości osoby: dowodu osobistego i paszportu. Numer PESEL ma zatem charakter porządkowy.

Innym specyficznym numerem identyfikującym osobę jest NIP. Osoby fizyczne prowadzące w Polsce działalność gospodarczą powinny posiadać numer NIP. Numer ten służy identyfikacji osoby w związku z wykonywaniem zobowiązań podatkowych oraz niepodatkowych

należności budżetowych, do których poboru są zobowiązane organy podatkowe lub celne.

Numery typu PESEL i NIP służą do identyfikacji osób jedynie na terytorium konkretnego państwa. Podobnie jak w przypadku imion i nazwisk każde państwo ma własne zasady nadawania tego typu numerów. Zasady te dotyczą zazwyczaj nie tylko obywateli własnych, ale i obcych, jeżeli spełniają przewidziane w prawie wymogi. Nie ma przeszkody, aby ta sama osoba w różnych państwach była identyfikowana za pomocą różnych numerów w celach określonych przez prawo danego państwa.

5. PODSUMOWANIE

Obecnie imię i nazwisko są już w pełni ukształtowaną formą identyfikacji i indywidualizacji osoby fizycznej. Nadanie i zmiana nazwiska nie mogą mieć charakteru dowolnego: są ściśle określone przez prawo. Posiadanie nazwiska jest obecnie powszechne i obowiązkowe. Pomimo, że obowiązek taki nie jest *expressis verbis* określony w przepisach, jednak wynika on z całości kształtu regulacji odnoszących się między innymi do rejestracji stanu cywilnego, wydawania dokumentów tożsamości i innych. Jak wynika z powyższych rozważań jest to podstawowy, lecz nie jedyny sposób oznaczenia osoby fizycznej. Osoba w życiu codziennym, zawodowym może używać oznaczeń przesłaniających nazwisko – pseudonimów. Osobie może „towarzyszyć” przydomek lub przewisko. Ponadto z różnych względów, na terenach poszczególnych państw osobie mogą być nadawane numery, na przykład związane z pobytem na terytorium danego państwa lub prowadzeniem działalności gospodarczej. Oznaczenia te mają często charakter dodatkowy, pomocniczy, chociaż czasem wystarczający do identyfikacji osoby.

51 Na przykład znani artyści rozpoznawani są pod pseudonimem wśród swoich wielbicieli.

52 Wyrok SN z 11 marca 2008 II CSK 539/07.

53 Elektroniczna wersja słownika języka polskiego udostępniana przez Wydawnictwo Naukowe PWN SA: <http://sjp.pwn.pl/szukaj/przydomek>; <http://sjp.pwn.pl/szukaj/przewisko>.

54 Więcej na temat przydomków: Z. Baranowski, *Przydomeki w świetle prawa*, Metryka 2012, z. 1, s. 105 i nast.

55 Na przykład w rodzinie, w pracy w szkole.

56 Artykuł 16 ust. 3 ustawy o ewidencji ludności.

57 W. Maciejko, *Osobowe prawo administracyjne*, Warszawa 2008, s. 4 i nast.

Czerwionka-Leszczyny

Gmina i Miasto Czerwionka-Leszczyny położona jest w powiecie rybnickim w południowo-zachodniej części województwa śląskiego. Łączy typowo miejski charakter kilku dzielnic z obszarami rolniczymi sołectw o dużych walorach przyrodniczych i rekreacyjnych. Z jednej strony potencjał gospodarczy i spore rezerwy inwestycyjne, z drugiej - przyjazne dla człowieka środowisko. Powierzchnia gminy zajmująca około 115 km² stawia ją w rzędzie największych terytorialnie gmin w tej części województwa. Liczba mieszkańców zameldowanych na pobyt stały wynosi ok. 40 tys. Gęstość zaludnienia jest zróżnicowana - zdecydowanie największa jest w Leszczynach i Czerwionce, w których dominuje zabudowa wielorodzinna, natomiast dużo mniejsza jest w pozostałych dzielnicach i sołectwach, w których przeważa zabudowa jednorodzinna.

Miasto tworzą cztery dzielnice: Czerwionka, Leszczyny, Czuchów, Dębieńsko. Gmina obejmuje ponadto sześć sołectw: Belk, Książenice, Przegędz, Palowice, Stanowice, Szczekowice

Gmina i Miasto Czerwionka-Leszczyny jest zapleczem mieszkaniowym i pracowniczym dla sektora przedsiębiorstw w okolicznych miastach. Ogółem w Czerwionce-Leszczynach działa około 2500 samodzielnych podmiotów gospodarczych, prowadzących działalność produkcyjną, handlową i usługową. Na terenie gminy rozwinięte jest także rolnictwo. Wysoka lesistość gminy Czerwionka-Leszczyny (41% powierzchni) należy do jej najsilniejszych atutów i znacząco podnosi jej turystyczne i rekreacyjne walory. Na uwagę zasługują także zachowane tu wartości przyrodnicze. W trudniej dostępnych kompleksach leśnych po dziś dzień przetrwały dzikie uroczyska będące pamiątką dawnej Puszczy Śląskiej. Zachodnia i południowa część gminy wchodzi w skład Parku Krajobrazowego Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich, który rozciąga się od okolic Woszczyc aż po Kuźnię Raciborską. Szczególną wartość naukową przedstawia uroczysko Głębokie Doły w okolicy Książenic, gdzie zachowało się najliczniejsze w Katowickim skupisko pomnikowych buków pospolitych w wieku ponad 100 lat. W ostatnich latach rozwinęła się turystyka rowerowa oraz nordic walking. Było to możliwe dzięki wytyczeniu sieci ścieżek rowerowych, przebiegających przez najbardziej malownicze zakątki gminy. Turystyce pieszej sprzyjają przebiegające przez obszar gminy trzy szlaki turystyczne: Początków Hutnictwa, Stulecia Turystyki oraz Historii Górnicztwa Górnośląskiego. Wędrując po nich można lepiej poznać także historię tej ziemi, gdyż zarówno szlaki turystyczne jak i ścieżki rowerowe prowadzą do wielu zabytków. Obiekty te reprezentują architekturę sakralną, dworską, architekturę patronackiego osiedla robotniczego (osiedle patronackie KWK „Dębieńsko”) oraz architekturę obiektów różnych dziedzin techniki.

Każdego roku na terenie Czerwionki-Leszczyn organizowane są liczne imprezy artystyczne, kulturalne i sportowe.

Urząd Stanu Cywilnego w Czerwionce-Leszczynach mieści się przy ul. Parkowej 9A. Kierownikiem jest Kornelia Warzecha. W USC w 2014r. sporządzono:

- 29 aktów urodzeń
- 236 aktów małżeństw
- 185 aktów zgonów.

Rocznie wydaje się ok. 4.000 odpisów aktów stanu cywilnego, 200 różnego rodzaju zaświadczeń i 120 decyzji związanych z rejestracją stanu cywilnego.

Na zaproszenie Burmistrza Gminy i Miasta Czerwionka-Leszczyny USC organizuje spotkania dla około 120 par małżeńskich rocznie, które obchodzą złote, diamentowe i żelazne gody pożycia małżeńskiego. Od 1995 roku urząd jest skomputeryzowany i wykorzystuje program firmy TECHNIKA IT z Gliwic.

Czerwionka-Leszczyny:

Województwo: śląskie

Kod terytorialny: 2412013

Liczba mieszkańców: 40.839

Powierzchnia miasta: 115 km²

KONTAKT:

Urząd Stanu Cywilnego
w Czerwionce-Leszczynach
ul. Parkowa 9A

Email:

usc@czerwionka-leszczyny.com.pl

www.czerwionka-leszczyny.pl

Telefon: 32 42 95 953

Fax: 32 43 11 760

Sala ślubów

Zdjęcia wykonała Hanna Piorecka-Nowak

Nowa książka

w całości poświęcona problematyce
kolizyjno-prawnej odnoszącej się do nazwiska

NAZWISKO W PRAWIE PRYWATNYM MIĘDZYNARODOWYM

Katarzyna Miksza

Książka zawiera ocenę polskiej regulacji ustawowej
wskazania prawa właściwego dla nazwiska,
na zasadzie porównania z europejskimi prawodawstwami.
Stan prawny na 31 marca 2015 r.

Objętość: 253 strony. **Cena: 24.90 zł.**
Sprzedaż wysyłkowa.

Zamówienia należy składać u Wydawcy pod adresem:
Technika IT Spółka Akcyjna ul. Toszecka 2, 44-102 Gliwice
tel. 32 338 38 70, faks 32 338 38 71
www.technikait.com.pl, e-mail: sekretariat@technikait.com.pl
Sklep internetowy: dostępny ze strony www.technikait.com.pl

Książka wydana pod patronatem Zarządu Głównego SUSC RP.

